

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärg, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 14.06.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:05 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu (227 OE) esimene lugemine
2. 10:13 Riigikogu avalduse "75 aastat juuniküüditamisest" eelnõu (255 AE) esimene lugemine
3. 10:44 Arenguseire seaduse eelnõu (239 SE) kolmas lugemine
4. 11:03 Olulise tähtsusega riikliku küsimusena raporti "Fiskaalpoliitika paradigma võimalikest muutustest Eesti parlamentaarses süsteemis" arutelu
5. 12:42 Toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (247 SE) teine lugemine
6. 12:44 Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (243 SE) teine lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:58 Esimees Eiki Nestor

Lugupeetud Riigikogu! Täna on meil Eestis aasta üks kõige kurvem päev. Teen ettepaneku mälestada juuniküüditamise ohvreid ja nende lähedasi leinaseisakuga. (Leinaseisak.) Tänan teid!
Alustame teisipäevast istungit. Eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Artur Talvik, palun!

11:58 Artur Talvik

Hea esimees! Head kolleegid! Täna on saanud valmis üks lõpparuanne. Ma pean selle komisjoni nime, kes selle lõpparuande tegi, siamaani veel paberilt lugema. Niisiis, lõpparuanne Riigikogu uurimiskomisjonilt, mis on moodustatud AS-i Tallinna Sadam juhtkonnas toimunud võimaliku korruptsiooni ja tulevikus sellelaadsete juhtumite vältimiseks vajalike meetmete uurimiseks. Raport on valmis, raport on põhjalik ja on minu seisukohalt oma kokkuvõtetes ja järeldustes üsna karm. Me oleme oma komisjoniga, mis on kuueliikmeline, sonkinud minevikus, poliitilises minevikus, riigi sajaprotsendilise osalusega ettevõtete juhtimises ja riigi osaluspoliitikas üpris põhjalikult. Aga olulisem kui see, mis juhtus eile, on minu arust see, missugused järeldused me sellest teeme ja kuidas me hakkame käituma vastavalt nendele järeldustele homme, kuidas me muudame osaluspoliitika läbipaistvaks ja sihipäraseks, kuidas me hakkame võtma poliitilist vastutust ka riigiettevõtete juhtimisel. Soovitan kõigil seda raportit lugeda ja oma järeldused teha ning nendest järeldustest ka edaspidi lähtuda. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Olen vastu võtnud ühe lõpparuande.
Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Täiskogus on kohal 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

1. 10:05 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu (227 OE) esimene lugemine

11:58 Esimees Eiki Nestor

Päevakorra täpsustamiseks niipalju, et eelmisel töönaldal jäi meil pooleli Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu 227 arutelu. See jäi pooleli kohas, kus rahanduskomisjoni esindajale Priit Sibulale esitati küsimusi. Priit Sibul, palun küsimustele vastama! Aitäh, Priit Sibul, rahanduskomisjoni esindajale küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Palun, Andres Ammas Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel!

11:58 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Kui me neljapäeval seda küsimust arutasime, siis olid paljud Riigikogu liikmed juba teel kohtuma valijatega. Seepärast tuletan lühidalt meelde, milles oli selle otsuse sisu ja miks Vabaerakonna fraktsiooni arvates oleks oluline sellesse eelnõusse positiivselt suhtuda. Kõigepealt on mul väga hea meel tõdeda, et selle otsuse vajalikkust kinnitas eile siitsamast puldist selgelt nõnda autoriteetne isik nagu Eesti Panga president Ardo Hansson. Ardo Hansson ütles arupärimisele vastates, et põhiküsimus, mille lahendamine võiks Eesti majandust tarkade ja innovaatiliste lahenduste korral edasi viia, on tööturu küsimus, sh tööturu paindlikkuse küsimus. Just nimelt paindlikkust toob arutuse all olev otsuse eelnõu tööturule kindlasti juurde.

See ei ole üksnes Vabaerakonna fraktsiooni kinnisidee, vaid sellist lähenemist seadusmuudatuse kaudu on toetanud väga paljud organisatsioonid. Siinkohal on paslik osutada Justiitsministeeriumi kokkukutsutud töögrupi seisukohtadele. Eesti Advokatuur, EVEA, Eesti Tööandjate Keskliit, pange tähele, ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ütlesid selgelt, et sotsiaalmaksu miinimummäär tuleb üle vaadata, sest kohustuslik sotsiaalmaksu miinimum takistab osalise tööajaga töötamist, muidugi nendel juhtudel, kui ei rakendu juba praegu seaduses sätestatud erandid. Aga kõik need organisatsioonid ütlesid, et tuleks kaaluda erandite laiendamist, kuumäära vähendamist või näiteks maksustamist ainult ravikindlustuse osaga. Ühe võimalusena võiks ette näha maksusoodustuse nendele tööandjatele, kes võtavad tööle alaealisi. Kuidas täpselt seda soodustust teha, selleks on mitmeid võimalusi. Eelnõu algatajad on siin paindlikud ja on meelega jätnud selle valitsuse otsustada, milliseid võimalusi probleemi lahendamiseks ette näha. Nendele kolleegidele, kellel ei olnud võimalik neljapäevast istungit jälgida, tuletan meelde, et väga selgelt ja jõuliselt on sellist lähenemist toetanud Eesti Kaupmeeste Liit, kes oma juhi Riin Savi isikus on öelnud, et sotsiaalmaksu alammäära langetamine tuleks kohe ära teha. See hõlbustaks osaajaga tööjõu värbamist, suurendaks oluliselt paindlikkust tööjõuturul ning aitaks integreerida tööjõuturule neid riskigruppe, kes mitmesugustel põhjustel ei saa, ei või või ei jõua täiskoormusega töötada. Seepärast, lugupeetud Riigikogu liikmed, palun teil see otsuse eelnõu otsusena vastu võtta! Juhul kui see konkreetne otsuse eelnõu mingil põhjusel ei kõlba, näiteks sellepärast, et algataja on vale, siis ma palun lugupeetud koalitsioonisaadikutele mõjutada valitsust ennast algatama samasisulist eelnõu. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimise soove ei ole. Sulen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 227 lõpphääletusele. Austatud Riigikogu, kuna see otsuse eelnõu vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Hetkel on täiskogus kohal 62 Riigikogu liiget.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu 227. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Otsuse eelnõu vastuvõtmise poolt oli 35 Riigikogu liiget, vastu 2 ja erapooletuid 3. Otsus jääb vastu võtmata.

2. 10:13 Riigikogu avalduse "75 aastat juuniküüditamisest" eelnõu (255 AE) esimene lugemine

11:58 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, järgmisena on meie päevakorras kõigi kuue Riigikogus esindatud fraktsiooni liikmete esitatud Riigikogu avalduse "75 aastat juuniküüditamisest" elnõu 255 esimene lugemine. Ettekandja Riigikogu liige Mart Nutt, palun!

11:58 Mart Nutt

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Täna öösel 75 aastat tagasi küüditasid Nõukogude okupatsioonivõimud Eestis üle 10 000 inimese. Küüditatute hulgas oli suur hulk naisi, lapsi ja pensioniealisi inimesi. Küüditamise näol oli tegemist ühemõtteliselt inimsusvastase kuriteoga. Mälestamiseks juuniküüditamise ohvreid on Isamaa ja Res Publica Liidu eestvõttel 27 Riigikogu liiget kõikidest Riigikogu fraktsioonidest algatanud käesoleva avalduse elnõu. Küüditamine ei puudutanud ainult Eestit. See tabas kõiki 1940. aasta suvel Nõukogude Liidu poolt okupeeritud maid. Lätist küüditati üle 15 000 inimese, Leedust üle 18 000, Bessaraabiast ehk suures osas praeguselt Moldova territooriumilt, mis kuulus varem Rumeenia koosseisu, küüditati üle 30 000 inimese, seega lausa kolm korda rohkem kui Eestist.

Need on ajaloolised faktid. Kuid on ka teine küsimus: miks oli vaja sellist etnilist puhastust läbi viia? Nõukogude Liidu ametlik ajalugu õigustas küüditamisi vajadusega puhastada Nõukogude Liidu tagala võimaliku Saksa agressiooni korral nõukogudevastastest elementidest. Muidugi võis ette kujutada, et vaid aasta varem okupeeritud maades olid kõik elanikud nõukogudevastane element. Ent seesama nõukogude ajalookäsitlus kinnitas, et Stalin ei uskunud kuni sõja alguseni, et tema liitlane ja mõttekaaslane Hitler Nõukogude Liitu ründab. Pigem on usutav, et juuniküüditamine oli sissejuhatuse ulatuslikumale genotsiidile, puhastamiseks okupeeritud alad põliselanikest. Küüditamine tabas kõiki Eestimaa rahvaid. Lisaks eestlastele langesid küüditamise ohvriks ka kohalikud venelased, juudid, sakslased, lätlased, rootslased, mustlased (romad) ja täiesti võimalik, et veel teistegi rahvaste esindajaid. Protsentuaalselt küüditati minu andmetel kõige rohkem juute. Eriti teravalt oli juuniküüditamine suunatud Eesti eliidi vastu. Arvukalt küüditati haritlaste, ametnike, sõjaväelaste ja äriinimeste perekondi. Seega oli küüditamise esmane eesmärk hävitada Eesti inimeste vastupanuvõime okupatsioonile ja hilisemale venestamisele.

Meie moraalne kohus on mälestada inimesi, kes kaotasid küüditamise tõttu elu, pere, tervise, vabaduse või kodu. See ei too ohvreid tagasi, kuid mälestamise kaudu õnnestub meil ehk tulevikus selliseid ränki inimsusvastaseid kuritegusid ära hoida. Aitäh teile!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Mart Nutt! Juhtivkomisjonipoolne ettekandja on põhiseaduskomisjoni esimees Kalle Laanet. Palun!

11:58 Kalle Laanet

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Annan teile ülevaate avalduse elnõu arutelust põhiseaduskomisjonis, mis toimus teisipäeval, 7. juunil 2016. aastal. Osa võtsid Jüri Adams, Andre Sepp, Andres Anvelt, Anneli Ott, Jaak Madison, Mart Nutt, Martin Kukk, Mihhail Stalnuhhin, Peeter Ernits, Siim Kiisler ja siinkõneleja. Kõigepealt andis algatajate nimel elnõust ülevaate kolleeg Mart Nutt, kes avaldas arvamust, et keeleteoimetaja on teinud avalduse elnõu teksti sujuvamaks ja paremaks, aga samas võiks ühe keeleteoimetaja pakutud sõna siiski asendada. Nimelt on avalduse elnõu teksti teise lõigu teises lauses kirjas, et sellel traagilisel päeval vahistasid relvastatud Nõukogude okupatsioonivõimud ööpimeduses ja varahommikul pea 10 000 Eesti kodanikku. Keeleteoimetaja on pakkunud sõna "pea" asemel sõna "ligikaudu", aga see ei ole tegelikult parem sõna. Arvulises mõttes on tegemist pigem üle 10 000 inimesega. Seega võiks tekstis olla "üle 10 000" või "rohkem kui 10 000". Komisjoni liikmed nõustasid muudatusega.

Komisjoni nõunik andis teada, et esitatud on ka üks muudatusettepanek. Selle oli esitanud Keskerakonna fraktsioon. Ettepaneku sisu on muuta avalduse teist lõiku ja sõnastada see järgmiselt: "Täna möödub 75 aastat traagilisest päevast, 14. juunist 1941, kui tuhandeid Eestimaa inimesi tabas kommunistliku Nõukogude okupatsioonide võimu verine vägivaldne aktsioon. Sellel traagilisel päeval vahistasid ööpimeduses ja varahommikul relvastatud Nõukogude okupatsioonivõimud pea 10 000 Eesti elanikku." Ettepanek on muuta ka avalduse kolmanda lõigu esimest lauset ning sõnastada see järgmiselt: "Ka 75 aastat hiljem langeb meile kohustus meele pidada seda vägivaldset kuupäeva ning

nende inimeste traagilist saatust ja elamata jäänud elu." Komisjoni liige Mihhail Stalnuhhin selgitas, et ta on tutvunud 1996. aastal Eesti Õigusvastaselt Represseeritute Liidu Memento väljaantud raamatuga, kus on sees, et Eestist küüditati üle 20 000 isiku. Vaadates küüditatute nimekirja, selgub, et seal on lisaks eestlastele väga palju vene ja juudi rahvusest inimesi. Järelikult peaks avalduse tekstis mainima ka teistest rahvustest inimesi, keda Eestist küüditati. Seetõttu esitas Eesti Keskerakonna fraktsioon sellekohase muudatusettepaneku. Mihhail Stalnuhhin märkis, et tema isikliku arvamuse kohaselt peaks muudatusettepaneku punktis 1.2 olema sõna "inimeste" asemel "eestlaste, venelaste, juutide ja teiste rahvuste esindajate". Komisjoni liige Mart Nutt leidis, et on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud muudatusettepanekuga sisuliselt nõus. Eestis elas kõnealusel perioodil küll vähe välisriikide kodanikke, aga ei ole mingit kindlat tõendust, et nende inimeste hulgas, kes Eestist küüditati, ei võinud olla mõni välisriigi kodanik või kodakondsuseta isik. Mis puudutab Mihhail Stalnuhhini arvamust, et muudatusettepaneku punktis 1.2 asendada sõna "inimeste" eri rahvuste loeteluga, siis pigem võiks jääda muudatusettepaneku sõnastuse juurde, sest kui mõne rahvuse esindajad loetelust välja jätta, siis paneb see nad ebavõrdsesse olukorda. Lisaks võiks muudatusettepaneku punktis 1.1 asendada "Eestimaa inimesi" sõnadega "Eesti inimesi". Sõna "Eestimaa" lisab pigem natuke teistsugust rõhuasetust, sest ajalooliselt on seda kasutatud Eestimaa kubermangu kohta. Seega võib selline sõnastus osutuda eksitavaks.

Komisjoni liige Jüri Adams märkis, et ta toetab Mart Nutti mõttekäiku. See on tõsi, et Eestimaa ja Liivimaa on vanad kubermangu nimetused.

Komisjoni liige Mihhail Stalnuhhin leidis, et küüditamise puhul võiks siiski välja tuua, et peale eestlaste küüditati ka venelasi, juute ja teistest rahvustest inimesi, sest on oluline, et kordki märgitaks Riigikogu tasemel ära, et küüditatute hulgas oli ka teistest rahvustest inimesi. See oleks selge ja väga ilus märk. Kui näiteks venelasi ja juute eraldi mitte nimetada, siis nad ei seosta seda avaldust endaga. Komisjoni esimees Kalle Laanet sõnas, et kui avalduse eelnõu tekstis tuua välja eraldi rahvused, kelle inimesi küüditati, siis tuleks loetleda kõik rahvused, sest kui kedagi välja jätta, võib see probleeme tekitada. Liige Jaak Madison leidis, et tema arvates on Eesti Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekus toodud sõnastus mõistlik ning ta toetab ka Mart Nutti tehtud ettepanekuid. Küüditatute puhul ei peaks rahvusi eraldi rõhutatult esile tooma, vaid piisaks sõnastusest "Eesti inimesi" või "Eesti naisi, mehi ja lapsi". Inimene, kes tahab seda avaldust mõista, mõistab põhimõtet, millega avalduses välja tullakse.

Komisjoni liige Peeter Ernits märkis, et tema arvates võiks tuua pikema loetelu kõigist Eestist küüditatud rahvustest. Martin Kukk avaldas arvamust, et ei ole mõistlik sellist nimekirja avada ja parem oleks rääkida üldisemalt Eesti inimestest, keda küüditati. Jüri Adams avaldas arvamust, et eelnõu teksti teises lõigus on sõna "verine" natuke üle pakutud ja kahtles selle täiendi vajalikkuses.

Komisjoni esimees pani hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepaneku, mida võiks arvestada sisuliselt. Muudatusettepaneku poolt olid Kalle Laanet, Jüri Adams, Andre Sepp, Andres Anvelt, Jaak Madison, Mart Nutt, Martin Kukk, Peeter Ernits ja Siim Kiisler. Mihhail Stalnuhhin ei osalenud hääletusel. Ta ütles, et toetaks Eesti Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekut koos oma täiendusega, mille kohaselt oleks eraldi loetletud Eestist küüditatud eri rahvustest inimesed (eestlased, venelased, juudid jt). Komisjoni konsensuslik otsus oli arvestada muudatusettepanekut sisuliselt.

Komisjoni nõunik märkis, et üks märkus on veel avalduse eelnõu teksti kolmanda lõigu esimese lause kohta, kus on öeldud, et ka 75 aastat hiljem on meil kohustus meeles pidada seda kuupäeva ning vägivalla ohvriks langenuid. Lauses võiks asendada "vägivallaohvriks langenud" sõnadega "vägivallaohvriks langenute", kuna see oleks keeleliselt sobivam. Kuna Eesti Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekut on arvestatud sisuliselt, siis esitas komisjon ise kompromissettepaneku, kus kõik kokku lepitud muudatused on kirjas. Muudatusettepaneku tekst oleks selline: "Täna möödub 75 aastat traagilisest päevast, 14. juunist 1941, kui tuhandeid Eesti inimesi tabas kommunistliku Nõukogude võimu verine vägivallaaktsioon. Sellel traagilisel kuupäeval vahistasid okupatsioonivõimu relvastatud esindajad ööpimeduses ja varahommikul rohkem kui 10 000 Eesti elanikku." Eelnõu kolmanda lõigu esimene lause sõnastatakse järgmiselt: "Ka 75 aastat hiljem on meil kohustus meeles pidada seda kuupäeva ning vägivalla ohvriks langenute traagilist saatust ja elamata jäänud elu."

Muudatusettepaneku poolt olid Kalle Laanet, Jüri Adams, Andre Sepp, Andres Anvelt, Jaak Madison, Mart Nutt, Martin Kukk, Peeter Ernits ja Siim Kiisler.

Komisjon otsustas konsensuslikult teha ettepaneku esitada avalduse eelnõu 225 esimesele lugemisele 14. juuniks 2016. aastal, panna eelnõu lõpphääletusele ja määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni

esimees Kalle Laanet. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kas komisjonipoolsele ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Kalle Laanet! Avan läbirääkimised. Aadu Must Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Aadu Must

Austatud juhataja! Head kolleegid! Vahetult tänase kurva tähtpäeva eel külastas Tomskit Eesti riigi delegatsioon eesotsas suursaadik Arti Hilpusega. Me asetasime pärja Tomskisse repressiooniohvrite mälestuskivi juurde, mis seisab otse linnavalitsuse vastas kesklinnas. See on seesama kivi, mille me 2007. aastal Eesti kultuuridelegatsiooniga, mida juhtis Andra Veidemann, sinna paigutasime. Sellel üritusel olid peale delegatsiooni kohal ka Tomski kultuuriinimesed, inimesed ülikoolist. Ja nendes kõnedes, mis seal peeti, meenutati, et tegemist ei olnud ju ühekordse juhtumiga ehk ühe musta kuupäevaga meie ajaloos. See oli üks lüli ahelas. Äsja enne seda oli olnud suur terroriakt, mille käigus represseeriti ka kümneid tuhandeid eestlasi, kes elasid Venemaal. Sellelesamale 1941. aasta küüditamisele järgnesid ju kohe-kohe 1944. aastal saksa rahvusest inimeste küüditamine Eestist, siis 1948. aastal ingerisoomlaste küüditamine Eestist, kuhu nad olid sõjapakku tulnud, ja 1949. aasta suurküüditamine. 1951. aastal küüditati nn Jehoova tunnistajad. See ahel oli päris pikk. 31. jaanuaril 1938 oli tehtud algus sellega, et eestlased kui rahvus kuulutati kompartei poliitbüroo salajase otsusega nõukogude korra vaenlaseks. Aga nii tehti ka teiste rahvuste esindajatega, kes olid nn kodusõjas võitnud Punaarmee. Tol hetkel oli ju tulemas Punaarmee 20. aastapäev.

Tomskis meenutati, et nende küüditatute hulgas oli tõepoolest paljude rahvuste esindajaid. Üks kõige põnevamaid ja omamoodi näitlik kohtumine oli Eesti delegatsioonil tuntud Siberi kirjaniku Vadim Makšejeviga, omaaegse Vene valgekaardi ohvitseri pojaga, Tartu Kommertsikooli õpilasega, Maarjamaa Risti kavaloriga, kes rääkis veel elava tunnistajana kõigist nendest sündmustest väga põnevalt ja huvitavalt. 4. septembril tähistab Makšejev oma 90. sünnipäeva.

Head kolleegid! Me meenutame täna seda tähtpäeva, mäletame seda, vaidleme detailide üle. Mina kui ajaloolane olen sunnitud ütleva, et me ei ole teinud kaugeltki kõike ja isegi mitte seda, mis vaja, tähistades ainult tähtpäevi. Sealsamas Tomskis on sadu tuhandeid lehekülgi arhiivitoimikuid ja fotosid, mida me oleme püüdnud kätte saada, kopeerinud neid. Ja seda valdavalt ikka ühe või teise mehe initsiaalil, mitte riigi poliitika tulemusena. Neid materjale, mis me oleme ammutanud, olen ma püüdnud ka levitada ja rääkida näiteks Okupatsioonide Muuseumiga, aga ma olen halb suhtleja. Nad ütlesid, et neil on kõik olemas ja nad teavad juba kõike. Nähtavasti peame rohkem tähelepanu pöörama sellele, et jõuda ka asja olemuseni. Väga hästi ja samas kohutavalt küüniliselt ütles selle kohta üks Siberi ajaloolane. Ta ütles, et see repressioonide protsess oli mõningate võimurite vaimustus tõuaretuse edusammudest, ja nii nad asusidki kogu põllumajanduses äraproovitud praktikat rakendama totalitaristlikule režiimile sobiliku inimtõu aretamisel. Ja tõepoolest, 1941. aasta 14. juunil küüditati need, kelles nähti potentsiaalset opositsionääri. Nii lihtne, julm ja karm selle loo mõte ongi. Aitäh teile!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kalev Kotkas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Kalev Kotkas

Austet Riigikogu esimees! Head kolleegid! Täna 75 aastat tagasi läks Narva ja Irboska kaudu teele üheksa ešeloni väljasaadetavatega. Lisaks öösel oma kodudest kinni võetud peredele oli küüditatute hulgas Eesti territoriaallaskurkorpuse ohvitseri ning ka meie endi toonaseid kolleege, Riigikogu esimese kuue koosseisu liikmeid. Kõik nad mahtusid nõukogude võimu jaoks ühise nimetaja alla "sotsiaalselt võõras element". Toona tähendas niisugune sildistamine 6000 inimesele sisuliselt surmaotsust.

Tänapäeval on olla sotsiaalselt võõras element totalitaarse režiimi veriste represseerijate jaoks tunnustus, see on justkui auasi. Kommunistliku režiimi esimene tõsisem repressioonide laine puudutas otseselt või kaude pea iga Eesti peret. Kahjuks ei jäänud esimene laine viimaseks.

Täna sel leinapäeval me mälestame 75 aasta taguse ja ka hilisema terrori ohvreid. Me ei tee seda niivõrd kohustusest, nagu võib jääda mulje avalduse tekstist, vaid austusest ja lugupidamisest nende inimeste vastu, kes pidid kannatama repressioonide all või kaotama nende tõttu oma elu. Küüditamise mälestamine, selle iga aastapäeva tähistamine teeb meid rahvana tugevamaks ja vähendab selliste

sündmuste kordumise riski. Sotsiaaldemokraadid toetavad Riigikogu tänase avalduse vastuvõtmist. Tänan!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud rahvaesindajad, Riigikogu! Seitsmekümne viie aasta möödumine juuniküüditamisest on kahtlemata selline aeg, mis kohustab ka Riigikogu tegema asjakohast avaldust. Nende kannatuste iga-aastane meenutamine ja kahtlemata kogu aeg mäletamine on tähtis, kuid aeg-ajalt, kui sellised numbrid ette tulevad, on ka meil kohustus teha midagi rohkemat kui tavaline leinaseisak. Juhin siinkohal tähelepanu, et juuniküüditamise päeva meenutav avaldus on Riigikogu tähelepanu pälvinud ka varem. See oli viisteist aastat tagasi, kui küüditamisest möödus 60 aastat. 2001. aasta 13. juuni õhtul, see oli kolmapäevane päev, arutasime siin vastuvõtmiseks ette valmistatud avaldust kommunistliku režiimi kuritegudest Eestis. Erinevalt tänasest esitati toona ettekandjale tundide kaupa küsimusi. Ma ise olin ettekandja ja mäletan seda hästi. Vaatamata pikale arutelule me tol korral seda avaldust vastu ei võtnud. Me võtsime selle vastu aasta hiljem, 12. juunil 2002, siis küll peakirja all "Okupatsioonirežiimi kuritegudest Eestis".

Eks toona oli ka see aeg, kui ilmselt paljudele ühiskonnas tundus, et see on võitlus mingite minevikuvarjudega, et see kõik ei olegi võib-olla nii oluline. Aga möödusid vaid mõned aastad, kui Venemaal hakati väga tugevasti õigustama okupatsiooni Balti riikides, sh Eestis, kerkis esile selline revisjonistlik ajalookäsitlus. Siis sai kõigile selgeks, et tegelikult on kommunismikuritegude hukkamõistmine praktiline samm ja sellel on praktiline väärtus. Nüüdseks on peale stalinismi all kannatanud riikide ja rahvaste parlamentide need kuriteod hukka mõistnud ka Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee.

Vaadates tagasi 75 aasta eest toimunud sündmustele, tõdeme täna kurbusega, et neid, kes täiskasvanutena küüditati, on järel üha vähem. Seda mälu hoiavad nende lapsed, kes on Siberis sündinud. Mäletamine on muutunud järjest enam uute sugupõlvade auvõlak ja meil on kindlasti hea meel, et me teeme seda riiklikul tasemel, selgelt ja väärikalt.

Austatud Riigikogu! Eelmisel neljapäeval, kui meie olime siin istungil, jõudis kodumulda Marie Underi põrm. Lubage mul lõpetada ridadega tema legendaarsest luuletusest "Jõulutervitus 1941", mis otseselt osutab tollesama aasta küüditamisele.

"Ikka mõtlen neile, kes siit viidi.

Taeva poole karjub nende äng.

Nagu oleksime kõik ses süüdi,

et neil puudub – meil on söök ja säng."

Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun! Kolm minutit lisaaega!

11:58 Martin Helme

Lugupeetud spiker! Head kolleegid! Ka Eesti Konservatiivne Rahvaerakond toetab seda avaldust. Ma tahan sissejuhatuseks öelda, et küüditamine puudutab isiklikult minu perekonda, minu abikaasa perekonda. See traagika ja selle mäletamine on teatud perekondlikel sündmustel sageli jutuks. Küüditamise eesmärk 1941. aastal oli eelkõige Eesti rahvusliku eliidi hävitamine. Jah, küüditati ka teistest rahvustest inimesi, küüditati juute, küüditati sakslasi, rootslasi, küüditati ka venelasi. Aga eriti venelaste puhul oli tegemist vanade arvete klaarimisega – suures osas olid need inimesed, kes olid 1920. aastal Eestisse jäänud ja kellega siis oma arved ära õiendati. Eliidi hävitamise eesmärki täitis ka siinsete juutide, rootslaste ja sakslaste tapmine ja küüditamine. Sest kes olid need ohvrid? Need olid eelkõige ohvitserid, omavalitsusjuhid, poliitikud, politseinikud, kaitseliitlased, akadeemikud, haridus- ja ärieliit. Ja nende hulgas oli tõepoolest ka paljude siinsete põlvkondade vähemusrahvuste esindajaid. See eliidi hävitamine oli vajalik, et paremini kontrollida ja kehtestada nõukogude võimu Eesti territooriumil, et ei oleks liidreid, ei oleks inimesi, kes intellektuaalselt või organisatoorselt aitaksid korraldada vastupanu okupatsioonile ja anneksioonile.

Ma tahaksin kõigile Eesti inimestele – mitte ainult meile siin, vaid kõigile Eesti inimestele – rõhutada, et küüditamise ja teiste Nõukogude võigaste kuritegude puhul ei ole tähtis mitte lihtsalt mäletamine, vaid see on hoiatus. Inimloomus ei ole 75 aastaga muutunud, kolme põlvkonna jooksul ei ole inimkond muutunud paremaks. Nagu on tõestanud pronksiöö, nagu on tõestanud Venemaa liidrite kõned, on küüditajad, kuklalaskude korraldajad jätkuvalt meie kõrval. Jätkuvalt on meie kõrval see riik, kes on valmis meiega jälle sedasama tegema. Seda ei tohi lasta uuesti juhtuda! Ja just sellepärast on meil vaja mäletada ja teada, mis siis toimus, et me oleksime valmis sellele järgmine kord vastu hakkama. Mitte ainult ühiskondlikku eliiti ei üritatud hävitada, hävitati ka nende pereliikmeid, hävitati nende lähedasi. Just sellepärast me peame mäletama ja teadma, et nii ei saaks rohkem juhtuda. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Priit Sibul Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Priit Sibul

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Ma tänan kõigepealt neid inimesi ja fraktsioone, kes üsna kiiresti selle avaldusega kaasa tulid! Veelgi enam tahaksin ma tänada aga kolleeg Aadu Musta ja teisi ajaloolasi, kelle sule, käe ja mõtete läbi oleme kuulnud tuhandeid traagilisi lugusid seoses küüditamisega. See on päev, mis oli täis traagikat ja julmust. Seitsekümmend viis aastat tagasi küüditati minu vanaema abikaasa, temast jäid maha kolmeaastane poeg ja neljakuune tütar. Ma saan aru, et tema küüditamise põhjus oli see, et ta osales Kaitseliidus ja oli metsavaht, sellest piisas täiesti. Seitse ja pool aastat hiljem osutusid vanaema, minu onu ja tädi nii ohtlikeks, et nad tuli küüditada 1949. aasta märtsikuus. See on isiklik ja traagiline lugu, aga kaugeltki mitte eriline. Selliseid lugusid on Eestimaal tuhandeid. Hoidku Jumal Eestit, et selliseid kohutavaid asju ei saaks siin ega kusagil mujal ei meie rahva ega ühegi teise rahvaga enam kunagi juhtuda! Mälestamine ja isiklikud lood on need, mis ei lase neid kohutavaid tegusid unustada. Ja ma loodan südamest, et mälestused aitavad meil ära hoida järgmisi selliseid kohutavaid tegusid. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimise soove ei ole. Avalduse eelnõu 255 kohta on esitatud kaks muudatusettepanekut. Esimene on Keskerakonna fraktsioonilt ja arvestatud sisuliselt, teine on põhiseaduskomisjonilt ja arvestatud täielikult.

Läheme lõpphääletuse juurde, nagu on komisjoni ettepanek.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu avalduse "75 aastat juuniküüditamisest" eelnõu. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt on 83 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Riigikogu avaldus "75 aastat juuniküüditamisest" on vastu võetud.

3. 10:44 Arenguseire seaduse eelnõu (239 SE) kolmas lugemine

11:58 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, alustame majanduskomisjoni algatatud arenguseire seaduse eelnõu 239 kolmandat lugemist. Avan läbirääkimised. Mihhail Korb Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Mihhail Korb

Austatud esimees! Lugupeetud kolleegid! Täna õneti tahaks jälle alustada tuntud kirjandusliku lausega, seekord natuke teisega, aga ikkagi: "Nii nad tapsidki meie Ferdinandi." Samas tuleb aus olla. Arengufond oli viimaseid aastaid tilgutite all olev koomas patsient ja kahjuks ta ei tulnudki sealt enam välja. Ma saan nõustuda vaid ühe Maris Lauri lausega eelnõu teisel lugemisel. See kõlas nii: "Arengufondi algus oli paljulubav ..."

11:58 Esimees Eiki Nestor

Palun vabandust, Mihhail Korb! (Juhataja helistab kella.)

11:58 Mihhail Korb

... kuid siis hakkasid asjad viltu minema." Edasi lähevad kahjuks meie seisukohad 180 kraadi lahku. Tema ütles, et probleeme oli nii palju, et neid lahendada oleks võimatu. Mina ütlen, et raskused on ületamiseks, mitte põgenemiseks. Tema ütleb, et meil oleks vaja alustada puhtalt lehelt. Aga eesti vanasõna ütleb, et enne uue kaevu valmimist ei maksa vanasse sülitada.

Kas me oleme ikka arengufondi puhul tehtud vigadest tegelikult õppinud või tõstame lihtsalt vana sisu uue nime alla ja loodame, et sellega on kõik probleemid lahendatud? Arengufondi kõrgeim juhtimisorgan oli arengufondi nõukogu, mis koosnes üheksast liikmest. Nõukogu ülesanne oli planeerida arengufondi tegevust, korraldada arengufondi juhtimist ning teostada järelevalvet arengufondi ja selle juhatuse tegevuse üle. Samuti kuulus nõukogu pädevusse arenguseire tegevuskava kinnitamine. Täna me räägime, et arengufond ei täitnud meie ootusi arenguseire suhtes. Küsin, kes pidi selle eest vastutama. Kas mitte nõukogu? Ma ei hakka siin nõukogu nimeliselt ette lugema, aga mis on neil oma õigustuseks öelda?

Kui me vaatame arenguseire seadust, siis nüüd on nõukogust saanud nõukoda, kes kinnitab arenguseire tegevuskava, teeb ettepanekud arenguseire põhisuundade ja teemade valikuks, hindab arenguseire tegevuskava täitmist ning eelarvevahendite sihipärasest kasutamist, annab hinnangu valminud seiretele ja analüüsidele ning heakskiidu keskuse juhataja teenistusse võtmiseks ja teenistusest vabastamiseks. Nõukoja koosseisu kuulub üks Riigikogu majanduskomisjoni nimetatud liige, üks Riigikogu majanduskomisjoni määratud ettevõtlusorganisatsiooni nimetatud liige, üks Vabariigi Presidendi nimetatud liige, üks ülikoolide rektoreid ühendava organisatsiooni nimetatud liige ja üks teaduste akadeemia nimetatud liige – kokku viis liiget. Arengufondi nõukogus oli üheksa liiget, kaks neist nimetati valitsusliikmete hulgast, kaks nimetas ülikoolide rektoreid ühendav organisatsioon ja viis nimetas Riigikogu majanduskomisjoni ettepanekul. Neist viiest kaks pidid olema Riigikogu liikmed ning kahjuks olid viimasel ajal needki vaid koalitsiooni esindajad. Niisiis on Arenguseire Keskuse puhul tõesti üks positiivne noot: kui varem moodustasid arengufondi nõukogu koosseisust 44% valitsuskoalitsiooni liikmed, siis Arenguseire Keskuse nõukojas on see protsent langenud 20-le.

Ma ei usu eriti, et uus nimi tagab parema tulemuse. Puhtalt lehelt alustamine tähendab minu jaoks uue vundamendi ladumist ning sellele uue maja ehitamist. Praegu aga tundub, et piirduti vaid seinte värvimise ning tänava nimesildi vahetamisega. Kui Arenguseire Keskuse nõukojas jätkab mõni senine arengufondi liige, siis tuleb välja, et tehti Potjomkini küla ning isegi seinad värviti vaid maja ühel, tänavapoolsel küljel. Seetõttu ei saa Keskerakonna fraktsioon seda eelnõu toetada. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Maris Lauri Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Maris Lauri

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma räägin veel kord arengufondist, arenguseirest ja investeringutest. Mihhail ütles väga kenasti, et arengufond on justkui koomas patsient. Aga tunnistame, et vahetevahel on meditsiin jõuetu. Laseme tal siis rahulikult ja ilusti surra ja teeme nii, et asjad läheksid paremini. Küsimus ei ole ju alati selles, kas on nõukogu või nõukoda. Vahel on asjad natukene laiemalt ja väga mitmekesiselt seotud. Üks asjaolu ei ole kunagi ühegi organisatsiooni läbikukkumise põhjus.

Ma ei nimetaks nõukoja ja nõukogu üheks suuremaks erinevuseks mitte seda, kui palju seal inimesi on, vaid seda, kuidas inimesed sinna nimetatakse. Arengufondi nõukokku olid inimesed nimetatud ametikoha järgi. See tähendab, et alati ei pruugi nende huvi, aeg ega teadmised olla piisavad.

Arenguseire Keskuse nõukotta peaksid tulema inimesed, kes tõesti tahavad selle asjaga tegelda, siin ei ole ametikohajärgseid kohti. Aga kindlasti on oluline ka see, et kui arengufondil oli kaks eesmärki – tegelda riiklike investeringutega ettevõtetesse ja arenguseirega –, mis jäävad natuke, tegelikult isegi mitte natuke, vaid päris palju erinevatesse valdkondadesse, siis arenguseire on nüüd üks funktsioon ja riigi investeringud lähevad teise kohta. Enam ei ole nii, et üks ja sama inimene peab tegelema kahe erineva funktsiooniga. Paneme funktsioonid selgelt paika ja ma usun, et see asi hakkab paremini tööle, sest me hakkame kasutama parimaid teadmisi, parimaid inimesi. Mina küll usun, et enam ei kordu see, mis juhtus aasta tagasi, kui me otsisime arengufondi nõukogu liikmeid ja suuremad ettevõtlusorganisatsioonid keeldusid pakkumast oma esindajaid, sest nemad sellesse fondi enam ei

uskunud. Ma arvan, et seekord nad usuvad. Mina kutsun hääletama selle eelnõu poolt, sest mina usun, et sellest asjast saab asja. Tänan!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Ken-Marti Vaher

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Mul on siin lõpphääletuse eel kaks sõnumit. Esimene sõnum seondub loodava Arenguseire Keskuse eesmärgiga. Nii nagu tihti võib juhtuda ja nii nagu arengufondi kaasus meile näitab, võivad ülesannete mitmekesisus ja paljusus tõesti tuua kaasa selle, et mitme ülesandega ei jõuta üldse tegelda. Arengufond keskendus peamiselt investeringute haldamisele. Sellega olid viimastel aastatel samuti mõningased mured, mida majanduskomisjon on ka käsitlenud, arutanud arengufondi osalusega ettevõtete pöördumisi, nende ettevõtete arengut ja toetamist. Arenguseire ülesanne ja eesmärk jäi aga paljuskki unarusse ja vaeslapse rolli. Seda olukorda me üritamegi täna siin selle eelnõuga parandada. Arenguseire Keskusele pannakse nii konkreetne ülesanne, kui vähegi on võimalik. On selge, et see siht, mille me täna siin parlamendis hääletades seame, on selgelt laetud ühemõttelise annusega, idealismiannusega. Me loodame, et säärane eri organisatsioonide ja asutuste ülene arenguseire võiks Eesti Vabariigis, esiteks, toimida paremini, kui ta toimis viimased kümme aastat. Teiseks peaks see andma väikesele Eesti riigile ühemõtteliselt lisaväärtust sihiseadmiseks pikema aja peale, meie konkurentsieelise väljajoonistamiseks. Kolmandaks, mis on vahest kõige raskem ülesanne, muutuma pidevaks seireks, kompetentseks, professionaalseks seireks, mis võimaldab anda suuniseid riigiasutustele, vabaühendustele, ühiskonnale tervikuna, et me suudaksime ennast tihedas riikidevahelises konkurentsis tugevamalt, senisest edukamalt positsioneerida. Siis võiksime vaadata tulevikku selgemalt ja võib-olla mitte nii kobavalt otsida pidevalt Eesti Noki ja laternat põlema panevat ideed. Ma arvan, et Arenguseire Keskusel on selles oma selge roll, et Eestil oleksid konkreetse ülesanded ja ka sihid, kuhupoole liikuda.

Teine sõnum seondub loomulikult selle keskuse juhtimisega, eelkõige nõukoja ja juhatajaga. Nõukoda on väga selgelt ja teadlikult ette nähtud viieliikmelisena. Iga liige uues nõukojas peaks tajuma oma vastutust, seda heas mõttes rambivalgust, mis nende peale on suunatud, et nad teeksid meeskonnana head tööd ja suudaksid valida professionaalse juhi. Ma arvan, et siit ka üleskutse nendele organisatsioonidele, mis on juba seaduses märgitud (mõned tuleb veel määrata). Kindlasti peavad need organisatsioonid ja institutsioonid võtma oma ülesannet tõsiselt, et nõukoja liikmete ametikohti ei täidetakse mitte *ex officio* lihtsalt isikutega, kes käivad passiivselt nõukoja istungitel, vaid et need inimesed oleksid suutelised tegelikult kaasa mõtlema, andma omalt poolt lisaväärtust ja tekitama sellise sünergia, mida me ootame.

Jah, kõik see kõlab üsnagi kõrgelennuliselt ja tundub võib-olla liigsest idealismist kantuna, aga ma arvan, et me peame parlamendina astuma ka samme, mis ei ole mitte kitsarinnalised ja lühiajalised, vaid mis näitavad, et me tahame tõesti näha midagi sellist, mida võib-olla siia maani ei ole Eestis olnud, eelkõige kaugema tuleviku visiooni ja sihtide seadmise teel. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon toetab Arenguseire Keskuse loomist ja selle seaduse vastuvõtmist. Ma väga loodan, hoides jalgu kindlalt maas, et Arenguseire Keskus saab hakata tööle, et tal on piisavad ressursid ja et me näeme juba vahest mõne aasta pärast tulemusi, mis rahuldavad ka enamikku selle parlamendikoosseisu liikmeid, kes selle otsuse teevad. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Krista Aru

Austatud Riigikogu esimees! Head rahvaesindajad! Ühtegi kuube ei saa lõputult parandada. Mingil hetkel tuleb endale tunnistada, et oli hea kuub, aga nüüd on katki, panen nurka ja võtan uue. Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel tahan ma öelda, et me toetame Arenguseire Keskuse loomist. Toetame eelkõige neljal olulisel põhjusel. Arenguseire Keskus võimaldab koondada seda kompetentsi, mis Eestis on olemas, aga mis on võib-olla natukene killustunud, sest nagu te teate, toimub meil kõik riigihangete korras ning seetõttu tekib õige kergesti ja kiiresti loomulik ja vahel kindlasti ka edasiviiv konkurents. Arenguseire Keskus, mis asutatakse Riigikogu Kantselei juurde, võimaldab koondada seda kompetentsi,

võimaldab tekitada üldise suunitletud avaliku huvi ja anda meile seetõttu ka parima tulemuse. Nõukoda, mis koosneb kindlasti kõige kompetentsematest inimestest, oskab kõige paremini vaadata ja hinnata seda, mida meil oleks vaja seirata, olgu siis tegemist majandusvaldkonnaga, sotsiaalvaldkonnaga või riigi kui terviku arenguga. Eesti ei vaja mitte niivõrd üksikuid tarku gruppe või inimesi, kuivõrd ühte keelt ja mõistmist. Vabaerakonna fraktsioon toetab kindlasti Arenguseire Keskuse loomist just siin Riigikogu juures. Usume ka sellesse, et tehtud vigade tunnistamine annab ehk kõige parema aluse edasiminekuks. Kutsun kõiki üles Arenguseire Keskust usaldama ja kõigepealt selle eelnõu poolt hääletama. Aitäh!

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimise soove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 239 lõpphääletusele ja me läheme lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid, kuna eelnõu vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme enne hääletust kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Head kolleegid, panen hääletusele majanduskomisjoni algatatud arenguseire seaduse eelnõu 239.

Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 56 Riigikogu liiget, vastu 28, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

4. 11:03 Olulise tähtsusega riikliku küsimusena raporti "Fiskaalpoliitika paradigma võimalikest muutustest Eesti parlamentaarses süsteemis" arutelu

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi tänase neljanda päevakorrapunktiga, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimusena raporti "Fiskaalpoliitika paradigma võimalikest muutustest Eesti parlamentaarses süsteemis" arutelu. Head kolleegid! Enne kui me selle arutelu juurde läheme, ma tutvustan lühidalt selle päevakorrapunkti menetlemist. Kõigepealt on riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini ettekanne kuni kümme minutit ja küsimused-vastused kuni 20 minutit. Seejärel on riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikme Kristjan Kõljala ettekanne kuni 20 minutit ja küsimused-vastused samuti kuni 20 minutit. Seejärel on rahandusminister Sven Sesteri ettekanne kuni 20 minutit, küsimused-vastused kuni 20 minutit. Viimane on rahanduskomisjoni esimehe Remo Holsmeri ettekanne kuni 10 minutit ja küsimused-vastused kuni 10 minutit. Kõigil Riigikogu liikmetel on võimalik esitada kõikidele ettekandjatele kokku kuni kaks küsimust. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist avatakse läbirääkimised. Sõna võivad võtta Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Riigieelarve kontrolli erikomisjoni taotlusel teen aga Riigikogule ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõetuga fraktsioonide esindajad.

Läheme siis selle päevakorrapunkti arutelu juurde. Ma palun kõnepulti riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini!

11:58 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Sellel raportil on pikk ja huvitav eellugu. Tegelikult sai asi alguse 2008. aastal, mil Riigikontroll koostas aruande Rahandusministeeriumi tegevusest eelarvestamise põhimõtete kujundamisel. Kui lühidalt kokku võtta, siis tol ajal oli Riigikontroll arvamusel – see ühtis ka Rahandusministeeriumi hinnanguga –, et riigieelarve ja selle juures esitatav info ei selgita piisavalt raha kasutamise otstarvet, rahaeraldused on deklareeritud eesmärkidega nõrgalt seotud ja valitsuse tegevusaruandest ei selgu eelarveraha kasutamise tulemuslikkus. See oli kaheksa aastat tagasi. Pärast aruande arutelu komisjonis korraldati avalik istung teemal "Riigi finantsjuhtimise arendamise kontseptsioon ja selle elluviimine", kus Rahandusministeerium andis eelarve arengutest ülevaate. Tollase kontseptsiooni kohaselt kinnitab kunagi tulevikus riigi eelarvestrateegia Riigikogu. Kolm aastat hiljem, 2011. aastal koostas Riigikontroll aruande "Vabariigi Valitsuse tegevus oma töö

mõjude hindamisel ja tulemustest aruandmisel". Selle lühike kokkuvõte kõlab niiviisi. Riigikontrolli hinnangul on Vabariigi Valitsus jätnud kasutamata võimaluse suunata ühiskonna jaoks oluliste eesmärkide saavutamist, kuna ministeeriumide sisulist koostööd nõudvate tegevuste tulemuslikkust ei hinnata ning eesmärkide täitmise tegelikku rahavajadust riigieelarve koostamisel ei arvestata. Kõlab väga nukralt, kui sellesse süveneda. Samuti ei anna riigi tegevusaruanne usaldusväärset ülevaadet, mil moel on valitsuse tegevus eesmärkide saavutamisele kaasa aidanud. Kusjuures need, kes olid Riigikogus ikka vanad olivad, märkasid kõiki neid protsesse. Ei ole nii, et kord aastas arutame riigieelarvet ja sellega kõik lõpeb. Seepärast tegi riigieelarve kontrolli erikomisjoni liige Jaak Aaviksoo XIII Riigikogu koosseisus 2015. aasta mais ettepaneku koostada eelarve läbipaistvuse kohta komisjoni raport. Millest me tol ajal rääkisime? Me tuletasime meelde neidsamu kollaseid raamatuid, mida mõned selles saalis peaksid mäletama, kus oli eraldi konkreetset riigieelarve koos väga selgete kommentaaridega, seletuskiri ja riiklike investeeringute programm. Need said komisjoni toodud ja komisjoni liikmed said veenduda, et tegelikult on meil selles valdkonnas progressi asemel regress, sest veel IX ja X Riigikogus võis iga uus Riigikogu liige, kui ta esimest korda riigieelarvet menetles, aru saada igast asjast, igast leheküljest, igast artiklist – kõik oli absoluutselt selge ja läbipaistev. Ma pean tunnistama, et kuigi mul on nelja-aastane kogemus Riigikogu eelmise koosseisu rahanduskomisjonist, on need riigieelarve elnõud, mis meile nüüd siia tuuakse, minu jaoks absoluutselt läbipaistmatud. Milleks nii tehtud on ja kuidas sellest olukorrast välja tulla, on eraldi küsimus. Ma arvan, et seepärast Jaak Aaviksoo niisuguse ettepaneku tegi.

Riigieelarve läbipaistvuse kontekstis edastas komisjon Riigikontrollile ning TTÜ riigi rahanduse ja valitsemise professorile doktor Ringa Raudlale kaks küsimust: esiteks, milliseid probleeme nähakse kehtivas riigieelarve seaduses ja selle esitusviisis, ning teiseks, kas 15 aasta jooksul on riigieelarve muutunud läbipaistvamaks. Vastused olid üsna solidaarsed ja mõlemast jäi kõlama, et kuna Riigikogu liikmed on need, kes eelarvele oma kinnituse peavad andma, siis peakski eelkõige neilt küsima, milliseid probleeme nad eelarvepildis praegu näevad ning kuidas nad viimaste aastate tendentsi hindavad. Kindlasti peab nende arvates, kellelt me küsisime, arvestama, et riigieelarve läbipaistvust ei hinnata üksnes formaalsete protseduuride ega dokumentide olemasolu või puudumise alusel. See on vaid üks hinnangu aspekt. Sama oluline on hinnata eelarve koostamise läbipaistvust ning koostamise käigus loodavate dokumentide arusaadavust. Nii otsustaski erikomisjon 2015. aasta novembris koostada 2016. aasta kevadistungjärguks raporti "Fiskaalpoliitika paradigma võimalikest muutustest Eesti parlamentaarses süsteemis". Komisjoni otsusega määrati raportööriks Kristjan Kõljalg ja kaasraportööriks Mihhail Stalnuhhin. Raporti eesmärk on selgitada välja võimalused, kuidas suurendada parlamendi rolli fiskaalpoliitika kujundamisel. Eesmärgi saavutamiseks intervjueriti perioodil 2015. aasta detsembrist kuni 2016. aasta märtsini 18 Riigikogu liiget, neist 11 koalitsioonist ning 7 opositsioonist. Siin ma pean tegema sellise märkuse, et kogu selle väga suure tööga sai hakkama komisjoni liige Kristjan Kõljalg, muidugi erikomisjoni *staffi* abil. Me jagasime Kristjaniga osad niiviisi ära, et mina tutvustan oma ettekandes lühidalt raporti eellugu ja seda, kuidas komisjon kogu seda asja menetles. Sisulise ettekande teeb Kristjan, sest see oli tema suur töö ja temal on ka au sellest teile rääkida.

Pärast intervjuude analüüsi 2016. aasta märtsis-aprillis kohtuti raportile sisendi saamiseks eelarvenõukogu, Rahandusministeeriumi, Eesti Linnade Liidu ning Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindajatega. Kohtumistel keskenduti järgmistele fiskaalpoliitikat puudutavatele teemadele: riigieelarve, Riigikogu eelarve, riigi eelarvestrateegia, Rahandusministeeriumi roll riigi eelarvepoliitika kujundamisel jne. Kõik see leidis kajastamist raportis. Lisaks osales raportöör Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni iga-aastaselt fiskaalpoliitikateemalisel arutelul. Pean veel märkima, et olulise panuse raporti ettevalmistamiseks andsid Riigikogu liikmed ning Riigikontrolli, Rahandusministeeriumi, eelarvenõukogu, Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eesti Linnade Liidu esindajad. Peale selle kaasati eksperte Tallinna Tehnikaülikoolist ning Londoni majandus- ja poliitikateaduste koolist. Korraldati ka üks avalik üritus, ümarlaud meie konverentsisaalis.

Nii palju siis menetlusprotsessist. Nagu ma juba ütlesin, raporti sisu edastab siit puldist komisjoni liige Kristjan Kõljalg. Aitäh!

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Palun nüüd ettekandeks kõnepulti riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikme Kristjan Kõljala!

11:58 Kristjan Kõljalg

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Kõigepealt ma tänan Mihhail Stalnuhhinit sissejuhatava ettekande eest! Asume siis asja juurde.

Riigieelarve on riigi tuleviku kujundamisel ilmselt üks tähtsamaid tööriistu. Seepärast sai kõnealune teema, mis on küll keeruliselt pealkirjastatud, ka raportiks vormitud. Tunnistan, et võtsin raporti pealkirja välja mõeldes aluseks idee, et see võiks olla võimalikult keeruline. Omamoodi paradoks, sest osa elementide puhul võis juba enam-vähem ette ennustada, milliseks küsitletavate Riigikogu liikmete arvamus kujuneb. Näiteks riigieelarve seletuskirja loetavus – kah keeruline. Ütleme siis nii, et asju annab teha keeruliselt ja lihtsalt ning me püüame raportiga ka sellele tähelepanu juhtida. Ma arvan, et te nõustute: kui me teeme asjad keeruliseks, siis ei ole alati võimalik mõista otsuste tegemise viisi ja põhjust, nende sisu ega tulemusi.

Austatud kolleegid! Täna räägin teile lühidalt meie kui parlamendi rollist eelarve kujundamisel ja vajadusest seda rolli uuesti mõtestades leida parem tasakaal seadusandliku ja täidesaatva võimu vahel. Selle eest, et ma saan neil teemadel siin arutleda, on mul põhjust tänada mitmeid inimesi ja institutsioone. Esiteks tänan loomulikult teid, kolleegid, kes te leidsite selle aja, et osaleda raporti selgrooks olevates intervjuudes. Teiseks tänan riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmeid ja teenistujaid. Tänan ka doktor Joachim Wehnerit ning Rahandusministeeriumi, Riigikontrolli ja eelarvenõukogu ning Eesti Linnade Liitu ja Eesti Maaomavalitsuste Liitu!

Head kuulajad! Põhiseaduse § 1 ja selle kommentaaride järgi teostab rahvas kõrgeimat riigivõimu, muu hulgas hääleõiguslike kodanike kaudu Riigikogu valimisega. Teiseks, riigivõimu legitimeerimine toimub riigiorganite isikkoosseisu määramisega otseselt (Riigikogu liikmete valimine näiteks rahva poolt) või kaudselt (Riigikogu poolt ametiisikute ametisse nimetamine ja valitsusele volituse andmine).

Valitsusele annab volituse Riigikogu, seega on tegemist kaudse riigivõimu legitimeerimisega. Sellest tulenevalt võiks öelda, et kui parlament on valitsusele volituse andnud, siis ei peaks rohkem küsimusi olema ning las valitsus valitseb. Õnneks on tasakaalustavaks jõuks võimude lahususe printsiip.

Teatavasti on võimude lahususe printsiipi sisse kodeeritud seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu üksteist tasakaalustav olemus, mis viib ka teatud mõttes vastandlike huvideni. Muidugi on kõigi kolme huvides põhiseadusliku korra tagamine ja edendamine, kuid siiski võib tõdeda, et ka eelarvestrateegia ja eelarve menetlemine on kohad, kus need vastandlikud huvid kohtuvad, seda eriti seadusandliku ja täidesaatva võimu omavahelist rollijaotust vaadates. Selle kõige ilmekamaks näiteks on asjaolu, et 2/3 intervjueeritud Riigikogu liikmeist leidis, et Rahandusministeeriumi roll riigieelarve kujundamisel ning seeläbi sekkumine valdkonna poliitikasse on liiga suur ning vajab tasakaalustamist. Ligi kolmandiku küsitletute arvates on Rahandusministeeriumi roll riigieelarve kujundamisel praegu siiski optimaalne. Samas leidsid Rahandusministeeriumi esindajad, kui me nendega rääkisime, et Riigikogu roll eelarve kujundamisel on suur.

Raporti koostamisel intervjueeritud Riigikogu liikmetest 60% arvas, et Riigikogu roll eelarve kujundamisel on ebapiisav, ning pidas vajalikuks seda rolli suurendada. Ma leian samuti, et parlamendil peab olema riigielu kujundava poliitika loomisel märkimisväärne roll. Fiskaalpoliitika on riigi üks olulisemaid poliitikavaldkondi, milles parlamendil on küll roll iga-aastase eelarve menetluse protsessi kaudu, kuid puudub osalus kaugeima eesmärgi saavutamiseks koostatud tegevuskava kujundamisel. Nelja aasta peale vaatav strateegiline dokument ehk riigi eelarvestrateegia on ilmselgelt kõige olulisem dokument, mis seob omavahel riigi vajadused ja prioriteedid ning rahalised võimalused ehk fiskaalraamistik. Praegu saadetakse see dokument Riigikogule teadmiseks. Riigikogu roll riigi fiskaalpoliitika strateegilise vaate kujundamisel peab suurenema. Seda leidis ka 83% intervjueeritud parlamendiliikmetest.

Mida siis selleks teha? Olemasoleva baasseaduse raames on järgmised võimalused. Esiteks tuleb Vabariigi Valitsusel muuta eelarvestrateegia menetlemise ajalist raami selliselt, et strateegiat ja sellega tehtavaid valikuid oleks võimalik enne strateegia vastuvõtmist tutvustada Riigikogu valdkondlikes komisjonides. Teiseks, täiskogu istungil tuleb arutada eelarvestrateegiat olulise tähtsusega riikliku küsimusena. Kui ajalist raami silmas pidada, siis enne eelarvestrateegia vastuvõtmist seda ilmselt teha ei jõua. Riigieelarve seaduse nn baasseaduse avamisel peab aga Riigikogu kaaluma parlamendi rolli märkimisväärset suurendamist eelarvestrateegia kujundamise protsessis.

Jõuan nüüd ringiga tagasi riigi iga-aastase eelarve ja selle seletuskirja juurde. Raportit koostades jõudsin järeldusele, et riigieelarve seletuskirja sisu on ebaühtlane ning ei anna osa intervjueeritud Riigikogu

liikmete hinnangul piisavat ülevaadet riigi planeeritavates kulutustest. Ministeeriumide kaupa on lähenemine väga erinev, seaduses märgitu ei kajastu tihtipeale seletuskirjas. Riigieelarve formaati on tihti muudetud, mistõttu ei ole ajalises mõttes võimalik eri perioode võrrelda. Paljud intervjuueeritavad soovisid ka, et riigieelarve seletuskirja juures oleks nii nagu varem riiklike investeeringute programm. Praegu kajastatakse investeeringud igal aastal selle eelarveaasta riigieelarve seaduses kehtestatud summade ulatuses. Seletuskirja puhul peaksid olema ühtsed kriteeriumid, standardid ja loogika ning seletuskirja tekst peaks olema kirjutatud arusaadavas eesti keeles, mis võimaldaks ka keskmisel kodanikul sellest aru saada.

Nn baasist lähtuv eelarvestamine vajab liikumist tulemustest ja eesmärkidest lähtuva eelarvestamise poole. Riigieelarve formaadi muudatuste vähendamiseks pikas vaates tuleb kõigil ministeeriumidel minna üle tegevuspõhisele eelarvele. Ühtlasi muudab see eelarvevahendite kasutamise mõjususe ja eesmärkide saavutamise hindamise lihtsamaks, mis omakorda võimaldab piiratud ressursse ehk raha paremini kasutada. Lisaks leiame, et Rahandusministeeriumil tuleb teatud regulaarsusega viia läbi kõigi valitsemisalade nullbaasist eelarvestamine. Ühe võimalusena pakuks välja, et seda tehtaks iga valitsemistsükli alguses ehk nelja aasta tagant.

Eelarve läbipaistvuse suurendamise eesmärgil oleme teinud ettepaneku tagada Riigikogu liikmetele elektroonilises eelarve infosüsteemis oma vaade. Vaja on täpsustada vaate ulatust ja selles sisalduva informatsiooni hulka. Selleks palume rahanduskomisjonil täpsustada, millises ulatuses ja millise informatsiooni hulga see infosüsteem Riigikogu liikmetele avada. Rahandusministeeriumil palume arvestada eelarve infosüsteemi arendamise juures Riigikogu soovi saada liikmetele infosüsteemi oma vaade. Meie eesmärk on, et tulevikus on riigieelarve tervikuna igale Riigikogu liikmele arusaadav, tabatav ja menetletav.

Veel kolm mõtet. Riigikogu roll põhiseadusliku institutsioonina oma eelarve üle otsustamisel peab suurenema. Kas me võiksime liikuda sellise variandi poole, kus on tavaks, et parlamendi kui põhiseadusliku institutsiooni eelarvet valitsus ei vaidlusta? Ma arvan, et see nõuab usaldust, ja samas ei näe ma ka ühtegi põhjust, miks seda kartma peaks. Raporti ettepanek on kooskõlastada Riigikogu kui põhiseadusliku institutsiooni eelarve Vabariigi Valitsusega.

Riigile rahaliste kohustuste võtmise regulatsioon vajab samuti täpsustamist. Põhiseaduse § 65 punkt 10, § 104 lõike 2 punkt 15 ja § 121 punkt 4 tegelevad kõik küsimusega, milline on Riigikogu roll riigilaenude ja muude riigi varaliste kohustuste võtmise puhul. Praegu kinnitab Riigikogu riigi rahalised kohustused iga-aastase eelarvega. Kuid riigi iga-aastane eelarve kehtib ühe kalendriaasta ning pikaajaliste kohustuste võtmine selliselt ei pruugi olla kooskõlas põhiseadusega.

Riigikogu rolli suurendamine eelarve ja eelarvestrateegia menetlemisel eeldab ka täiendavate ressursside saamist ja sealt edasi võimekuse loomist. Näiteks just äsja vastu võetud arenguseire muudatus, arenguseireüksuse moodustamine Riigikogu juures loob soodsa võimaluse kasutada ka seda ressursi eelarveküsimustega tegelemiseks.

Asi on meie kättes. Ma loodan, head kolleegid, et koostöös teiega ja valitsusega jõuame lahenduseni, kus parlamendi rolli eelarve kujundamisel uuesti mõtestades leiame parema tasakaalu seadusandliku ja täidesaatva võimu vahel. On mõistetav, et ideaalset tasakaalu pole olemas, kuid strateegiline planeerimine ning seire tugevdamine ja riigieelarve läbipaistvuse suurendamine parlamendi tasandil on kindlasti võimalik. Tänan kuulamast!

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile on ka küsimusi. Andres Herkel, palun!

11:58 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, kõigepealt tänan väga selle raporti eest! See on tõesti püstitamist väärt teema. Aga ma küsin konkreetset riigieelarve baasseaduse kohta. Te osutasite ka sellele, et strateegiaprotsessis ja seletuskirjas tuleks üht-teist muuta. Muidugi oleks teie ettekanne veenvam ja ka rahandusministri ettekanne oleks veenvam, kui teil oleks olemas selle seaduse konkreetne eelnõu. Praegu me lihtsalt arutame siin, nagu me paljusid asju arutame, ilma selge resultaadita. Kas teie komisjonil on plaan, kust see baasseaduse muudatus tuleb? Kas te valmistate seda ise ette või jääte seda ootama Vabariigi Valitsuselt, kes pigem on eelarveprotsessi meie jaoks aastate vältel pimendanud?

11:58 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Täna päeva seisuga võib öelda, et Rahandusministeerium on baasseaduse muutmist juba alustanud. Ma ise ei vastandaks siin nii väga parlamenti ja valitsust, sest need arutelud, mis meil vähemalt praegu on käinud Rahandusministeeriumi ametnikega, on olnud väga konstruktiivsed. Tegelikult on ka Rahandusministeeriumi ametnikud näinud, et Riigikogu roll peaks suurenema. Nii et mul on teatud annus head usku, et koostöö valitsusega saab baasseaduse muutmise mõttes olema edukas.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Külliki Kübarsepp, palun!

11:58 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Riigireformi üks eesmärke on, et mitmesugused tugiteenused liiguksid väga selgelt tsentraalsesse keskusesse. Niisiis ma väidan, et valitsuse roll isegi väheneb ja kasvab Rahandusministeeriumi roll, kelle alla kõik need asjad jõuavad. Kas te olete analüüsinud teemat ka just selle pilguga, et kui tugiteenused ja nende rahad liiguvad ainult ühe keskuse kaudu, mismoodi on siis Riigikogu liikmetel võimalik kaasa rääkida? Kas see pigem parandab Riigikogu liikmete olukorda või halvendab? Ainult selline lingikene, et "vaata ka", ettepanek teha infosüsteemi väike aken Riigikogu liikmetele – ma arvan, et see ei ole piisav.

11:58 Kristjan Kõljalg

Kui nüüd tulla selle eelarve infosüsteemi vaate juurde, siis ma väidan, et see avardab ikkagi oluliselt Riigikogu liikme võimalust lisainformatsiooni saada. Ma sain aru, et tugiteenuste all hetkel midagi konkreetset ei mõeldud või mõeldi rakendusüksusi, aga see selleks. Põhimõtteliselt me väga detailselt ei analüüsinud seda teemat, kas asutuste koondumine mõjutab kuidagi riigieelarve loetavust Riigikogu liikme vaates. Ma ise eeldan, et kui eesmärgiks on läbipaistev eelarve, siis ei tohiks seda mõju tegelikult olla.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

11:58 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Minu tõeline respekt! Me oleme siin olnud nagu kummitempli rollis, aga praegu mulle tundub, et see kummitempli roll võiks hakata vähenema. Ma olen sellega kahe käega nõus, suurepärase algatus! Küsimusi on palju, aga bürokraatlike reeglite järgi on neljale inimesele võimalik esitada ainult kaks küsimust. Ega see eriti arukas ei ole. Minu küsimus on, et miks need riigieelarve seletuskirjad on kujunenud selliseks, et normaalne inimene neist aru ei saa. Sa tuled välja ettepanekuga, et seletuskirja tekst peaks olema kirjutatud heas eesti keeles, millest iga Riigikogu liige aru saaks, et selle sisu oleks tabatav ja aitaks eelnõu menetleda. Kustkohast see hakkas liikuma sinnapoole, et ei ole arusaadav, ja miks see niimoodi on läinud?

11:58 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt ma pean ütlema, et minu hinnangul Riigikogu ei ole kummitempel. Needsamad algatused, nagu praegugi siin teie ees olev algatus, tegelikult ju näitavad seda. Minuga nõustub kindlasti ka Riigikogu esimees, kes on seda mitmel korral rõhutanud. Aga tulles küsimuse juurde, siis üks seletuskirja kehv loetavus tuleneb osaliselt sellest, et seletuskirja kirjutavad kokku eri ministeeriumid. Rahandusministeeriumil on küll teatavad reeglid, millele seletuskiri peaks vastama, aga kahjuks paljud standardini ei jõua. Aga ma arvan, et just sellised raportid panevad ka teisi ministeeriume mõtlema tõsisemalt selle üle, kuidas eelarvet lahti kirjutada. Eraldi teema on veel see, milliseid summasid on mõistlik seletuskirjas lahti kirjutada ja milliseid mitte, kas näiteks iga 5000-eurone kulutus on mõistlik lahti kirjutada või mitte. Aga siin ma hakkan juba ise n-ö küsima.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

11:58 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Kõigepealt ka muidugi suur tänu selle raporti koostamise eest! See on tänuväärne materjal ja küsimusepüstitus. Siin võib välja tuua kaks plokki, üks on seletuskirja täpsustamine ja teine on Riigikogu roll riigi eelarvestrateegia koostamisel. Mis puudutab seletuskirja täpsustamist, siis võin öelda, et sellest on räägitud viimased kümme aastat, aga mingisugust progressi ei ole. Mis puudutab Riigikogu rolli riigi eelarvestrateegia koostamisel, siis te tõite välja, et ajaline raam võiks muutuda. Ma küsingi, kuidas see ajaline raam siis muutuda võiks. Lõpptähtaeg on paika pandud Euroopa Liidu eelarve protsessiga. Sel aastal tuli 5. aprillil prognoos ja 28. aprillil tegi valitsus strateegia valmis. Kus on see Riigikogu sekkumise koht ja võimalus? Kuidas saab ajalist raami muuta, kui lõpptähtaeg on paigas?

11:58 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Sa juhtisid väga õigesti tähelepanu kitsale ajaraamile. See, millest sina eeldatavalt rääkisid, jääb olemasoleva baasseaduse raamesse. Sellisel juhul me räägiksime sellest, et valdkonnaministrid käivad valdkonnakomisjonides tutvustamas valikuid, mida nad plaanivad eelarvestrateegias teha, ehk see oleks n-ö kaasamisprotsess, kus ka parlamendiliikmetel on võimalik omapoolset sisendit anda. See tähendaks, et me jääme olemasoleva baasseaduse juurde. Nagu ma ütlesin, on suure tõenäosusega tulemas ka baasseaduse muutmine. See protsess on minu teada juba alanud, rahandusminister oskab sellest kindlasti täpsemalt rääkida. Siis on võimalik juba põhjalikumalt mõelda selle peale, kuidas muuta Riigikogu rolli ka strateegia kinnitamisel ja üldse sellise pikaajalise vaate kujundamisel. Aga olemasolevat baasseadust silmas pidades on minu arvates kõige mõistlikum, kui käiakse parlamendi valdkonnakomisjonides ja selgitatakse valikute tagamaid.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

11:58 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on konkreetne küsimus, kuna jutt on eelarvest. Raporti esitluses oli üks niisugune nentimine, et Riigikogu rolli suurendamine riigieelarve ja RES-i menetlemisel eeldab täiendavate ressursside saamist. Kas seda saab ka natuke lahti rääkida, kui palju raha puudu on?

11:58 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Kahjuks nii konkreetset vastust, nagu oli sinu küsimus, Urve, mul ei ole. Aga me ise oleme mõelnud, et seesama arenguseireüksus, mis tuleb Riigikogu juurde, võiks olla see, kes aitab ka eelarveküsimustega ja just sellise strateegilise vaatega tegelda. Muidugi, eks me ju teame, et ressurssidega tuleb võimalikult säästlikult ümber käia, aga tuleb mõelda ka sellele, et ilmselt mingisugune ressurss on vajalik. Tuleb vaadata, kui palju raha ja kui palju inimtööjõudu reaalselt juurde vaja on. Aga selleks, et Rahandusministeeriumil oleks ka parlamendi poole peal olemas selline hea partner, kes suudab asjades väga hästi kaasa rääkida, on minu arvates mõistlik natuke ressurssi ette näha.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valeri Korb, palun!

11:58 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud kolleeg! Saan aru, et teie komisjoni raport on täis kriitikat selle kohta, mis olukord praegu riigieelarvega on. Meil on muidugi täna veel võimalus kuulata rahandusministrit härra Sven Sesterit, tema seisukohta, aga küsin ka teilt, kuidas valitsuse esindajad teie raporti peale reageerisid. Kas te kuulsite niisuguseid sõnu, et ah, see pole nii, nagu te tahate oma raportis asju Riigikogule näidata?

11:58 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Ma ütlesin, et tegelikult on see raport pigem konstruktiivne. Alati saab midagi paremaks teha. Ma toon natukene näiteid Euroopast. Euroopas on riike, kus riigieelarve, mida

kinnitama hakatakse, antakse parlamendile üle jooksva eelarveaasta sees. On riike, kus parlament riigieelarvet kui sellist suurt dokumenti ei kinnitagi. Selles võtmes on Eesti olukord isegi päris hea, aga arenguruumi on muidugi alati.

Kui tulla küsimuse teise poole juurde, siis ma ütleksin, et on olnud väga konstruktiivne koostöö. Nii nagu ma juba korra mainisin, on meil olnud väga konstruktiivsed arutelud Rahandusministeeriumi ametnikega, kes on samamoodi märganud paljusid kitsaskohti. Muidugi, eks meil on erimeelsusi ka, aga see ongi iseloomulik parlamentaarsetele süsteemidele, kus täidesaatev ja seadusandlik võim peavad üksteist tasakaalustama. Nad peavadki olema üksteisega natukene nagu konfliktis või, ütleme, pidevalt otsima, kus see tasakaalupunkt on. Kokku võttes on valitsuse suhtumine olnud väga positiivne.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Palun nüüd ettekandeks kõnepulti rahandusminister Sven Sesteri!

11:58 Rahandusminister Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head parlamendiliikmed! Mul on väga hea meel, et Riigikogu arutab riiklikult olulise küsimusena teemat, mis mulle rahandusministrina ja endise rahanduskomisjoni esimehena on loomulikult väga südamelähedane.

Fiskaalpoliitika ja riigieelarve pole asjad iseeneses. Seda teemat arutades peame kõigepealt mõtlema sellele, kuidas teha riigieelarvet nii, et maksumaksja raha oleks kasutatud kõige paremal viisil, selleks, et meie majandus kasvaks. Kui majandus kasvab, siis saame rohkem investeerida ka meie julgeolekusse ning inimeste heaolu ja turvatunde kasvu. Riigieelarve on Riigikogu enamuse poliitilise tahte kõige olulisem avaldus, selle ettevalmistamine on delegeeritud Vabariigi Valitsusele ja selle kokkupanemise eest vastutavad rahandusminister ja Rahandusministeerium. Arvan, et raport veidi isegi alahindab Riigikogu rolli riigieelarve kujundamisel. Erinevatel põhjustel peame eelarvet koostades kogu aeg mõtlema Riigikogule. Valitsus lihtsalt ei saa Riigikokku tuua eelarvet, mis läheb vastuollu Riigikogu enamuse poliitilise tahtega, sest siis seda eelarvet vastu ei võeta.

Kuidas siis Riigikogu poliitiline tahe riigieelarves avaldub? Esiteks on Riigikogu enamuse poliitiline tahe kokku lepitud koalitsioonileppes, mis on tõlgitud valitsuse tegevuskavadeks ja millest eelarvet koostades mööda vaadata pole võimalik. Teiseks on Riigikogu seadustega andnud ette suurema osa ehk ligi 75% riigieelarve kulutustest. Valitsuse roll on seadustest tulenevad kulud kokku lüüa, eelarvesse kirjutada ja välja maksta. Samuti otsustab Riigikogu seadustega uute kulude lisamise eelarvesse. Vahel otsustatakse ka mõnest kulust loobuda, kuid sellesuunalised eelnõud on paraku vähemuses. Osalt on see ka loomulik. Meie ühiskond areneb ja riigilt oodatakse aina uute teemadega tegelemist. Samas ei tohi me unustada, et iga uus idee tähendab praktikas kui mitte otseseid rahalisi kulutusi, siis vähemalt lisatööd ametnikele, ja ka see lõppkokkuvõttes maksab.

Riigieelarve paindlikkuse suurendamiseks tuleks Riigikogul otsida võimalusi, kuidas seadustega eelarvele seatud kohustusi vähendada, et oleksime paremini valmis meie muutuvast maailmast üha ette tulevateks uuteks väljakutseteks ja saaksime seada vajadust mööda uusi prioriteete. See aga kuulub pikaajalise poliitika muutmise valda ning saab sündida üksnes valitsuse ja Riigikogu tihedas koostöös, sest see eeldab seaduste põhimõttelisemat muutmist.

Kolmandaks on Riigikogu maksuseaduste ja muude seadustega, mille toel riigikassasse raha laekub, ette andnud suurema osa eelarve tuludest. Loomulikult on tulusid mingil määral võimalik mõjutada maksuameti parema töö ja riigi äriühingute kvaliteetsema juhtimise kaudu, kuid suures plaanis on raamid paigas. Nagu te teate, kontrollib tuluprognoose ja eelarve tasakaalu nõuet ka sõltumatu eelarvenõukogu, kes tagab, et võimalikud huvid konfliktid oleksid maksimaalselt maandatud.

Neljandaks on seaduse tasandil fikseeritud põhimõte, et riigieelarve peab olema vähemalt struktuurses tasakaalus. Kaks viimast punkti aga tähendavad seda, et ideed, mille järgi valitsus peab kõigile kuludele, mida Riigikogu – või veelgi enam, mõni ministeerium – on mõnes arengudokumendis oluliseks pidanud, raha leidma, pole realistlikud. Olen nõus nendega, kes on seisukohal, et Rahandusministeerium ja seejärel valitsus peavad siin pidevalt otsima tasakaalupunkti soovide ja võimaluste vahel. Seda, kuidas see on õnnestunud, hindab lõpuks Riigikogu. Seda polegi nii vähe.

See, et Riigikogu suures osas riigieelarvet ei muuda, tähendab minu arvates osalt ka seda, et Rahandusministeerium ja valitsus suudavad riigieelarvet koostades üha paremini Riigikogu poliitilisele tahtele vastata. Aga see ei tähenda, et ei saaks paremini. Saab ja tuleb teha paremini. Ma kinnitan teile,

et Rahandusministeeriumis me ei istu käed rüpes.

Lugupeetud Riigikogu! Meie hinnangul on selles raportis puudutatud teemad kõik olulised ja väärivad asjalikku arutelu, isegi kui me kõigi hinnangutega ei nõustu. Nagu te raportist lugesite, oleme suure osa ettepanekutega nõus ja kavatseme neid ka rakendada. Rahandusministeerium on alati avatud ettepanekutele ja aruteludele, et eelarveprotsessi parandada. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm näeb ette riigieelarve seaduse uuendamise. Riigieelarve seaduse eelnõuga soovime Riigikokku jõuda juba lähima aasta jooksul. Valitsus soovib kavandatavate riigieelarve koostamise protsessi muudatustega teha eelarve arusaadavamaks ja paindlikumaks. Rahastamise planeerimine eelarvega peaks olema tihedamalt seotud valdkondlike tegevuskavadega ja võimaldama ühiskonna vajadustele paremini vastu tulla.

Toon siinkohal välja viis laiemat teemat, millel me peame pikemas vaates peatuma. Esiteks, riigieelarve sisuline formaat ja läbipaistvus. Minu arvates on meil siin kindlasti võimalik veel palju ära teha. Oleme samm-sammult liikumas tegevuspõhise eelarve suunas, mis tähendab, et raha ei eraldata mitte kululiikide kaupa, vaid eelkõige millegi tegemiseks. Esimese valitsemisajal kasutab tegevuspõhist eelarvet Haridus- ja Teadusministeerium, mille tänavune eelarve on riigieelarve seaduses liigendatud hariduse, teaduse, eesti keele ja riigivalitsemise tulemusvaldkonna vahel. Hariduse, teaduse ja eesti keele valdkonnas on valitsus kinnitanud arengukava ja enne kinnitamist on neid arengukavasid tutvustatud ka Riigikogus.

Arengukavasid viiakse ellu programmidega, milles eelarve on jagatud meetmetele ja tegevustele. Programmid kinnitab minister, kuid programmid ja nende eelnõud ning aruanded on avalikud. Olen nõus raportis tsiteeritud doktor Wehneriga, kes ütleb: "Tulemustele keskendumine võib olla meelepärasem, kuid see tähendab seda, et parlamendi sisekontroll ei ole enam nii tõhus." Seevastu näiteks keskendumine väljundile sobib doktor Wehneri hinnangul iga-aastase eelarvetsükliga paremini kokku. See tähendab, et üheaastase eelarve mõju valitsuse tegevuse tulemustele on tihtipeale keeruline hinnata. Valitsuse tegevus ja ühiskonnas toimuvad muudatused ei ole tihtipeale üksüheses seoses. Mõjureid on palju ja tihti ei suuda ka sotsiaalteadlased kokku leppida, kuidas ühe või teise sammu mõju mõõta ja hinnata. Samas on mingil määral võimalik mõõta seda, mida üks või teine valitsusasutus rahaga teinud on. Loomulikult tuleb siingi otsida mõistlikku tasakaalu, sest igasugune mõõtmise ja aruandluse tähendab samuti tööd, seega ka kulu riigieelarvele ja ühiskonnale. Meenutagem siinkohal kas või Euroopa Liidu vahendite kasutamise kaasnevat mahukat bürokraatiat. Ja Euroopa Liidu vahendite puhul on tegemist just nn programmipõhise lähenemisega. Siin on küsimus ka usalduses, sest mitte kõike pole mõtet kokku lugeda, mõõta ja kontrollida. See seab piirid tegevustest ja tulemustest aruandlusele, samuti auditile. Maailma riigid on proovinud ja otsinud siin lahendusi ning ilmselt otsivad ka tulevikus. Oleme aruteluks avatud ja püüame rakendada maailma parimat praktikat.

Mis puudutab seletuskirja, siis selle dokumendi sisu sõltub paljuski riigieelarve ülesehitusest ja loogikast. Kui me räägime edaspidi rohkem tegevustest ja tulemustest, siis paratamatult ei saa me samal ajal fikseerida detailselt, kuidas ja milliste kulude kompositsiooniga vastutavad ministrid ja asutused neid tulemusi saavutama peavad. Detsentraliseerimise üks põhimõtte on, et usaldatakse madalamaid valitsemistasandeid, kes suudavad optimaalseid kuluotsuseid teha, kui neil on piisavalt vabadust. Samas aitab teatav ülevaade kuludest kululiikide kaupa ja miks mitte ka suurematest kavandatavatest investeeringutest loomulikult asju paremini kontekstis näha. Aga olukorda, kus Riigikogu menetleb strateegiliste küsimuste asemel mõne asutuse küttesüsteemi vahetust või autode ostu, me ilmselt samuti ei soovi. Olen nõus, et seletuskirja formaat peab olema stabiilne ning võimaldama kulusid ajaliselt ja võrreldavasse konteksti panna. Siin sõltub palju ka valdkonnaministeeriumidest, kes oma peatükkidega seletuskirja sisuliselt ette valmistavad, ja nende soovist asju parimal viisil selgitada. See omakorda sõltub palju sellest, kui nõudlikud on Riigikogu komisjonide liikmed selliste selgituste suhtes, sest ka ministrid ei soovi Riigikogu ees oma eelarvet kaitstes lihtsalt rumalasse olukorda jääda.

Teiseks, riigieelarve koostamise põhimõtted ja menetlus. Siin on ühe ideena räägitud nullbaasilisest eelarvestamisest. Praktikas tähendab see seda, et Rahandusministeerium peaks perioodiliselt hindama mingite kulude ja programmide vajalikkust. Samas on avaldatud ka seisukohti, et Rahandusministeerium sekkuvat juba praegu liiga palju valdkondade poliitikasse. Nullbaasiline eelarvestamine aga tähendab paratamatult valdkonna poliitikasse sekkumist. Seega tuleb siin valikuid teha. Rahvusvaheliselt on häid kogemusi andnud tõhustamiskavade ehk kulude süvaanalüüsi, inglise keeles *spending review* kasutamine. Rahandusministeerium valmistab ette tõhustamiskavade laiemat

kasutuselevõttu ka Eestis. See on sisuliselt valikuline eelarve analüüsimine koos valitsemisalaga, mille tulemusena tehakse ettepanekuid riigieelarve vahendite optimaalsemaks kasutamiseks. Sama oluline on aga ka iga valitsemisala iseseisev töö oma kulutuste pideval optimeerimisel tulemuste saavutamiseks.

Kolmandaks, riigieelarve menetlemine Riigikogus. Olen nõus, et Riigikogu komisjonid ja fraktsioonid peaksid eelarveprotsessi sisenema juba kevadel, kui koostatakse riigi eelarvestrateegiat, millega fikseeritakse ka järgmise aasta riigieelarve kululaed, kuulatakse ministreid ja antakse neile vajadusel soovitusi, millele eelarvetaotlusi esitades keskenduda. Sel kevadel me seda juba mingil määral praktiseerisime ja minu arvates võiks Riigikogu siin isegi aktiivsem olla, aga loomulikult on see eelkõige Riigikogu enesekorralduse küsimus.

Neljandaks, Riigikogu roll riigi eelarvestrateegia koostamisel. Nagu juba eespool ütlesin, ei ole ma nõus, et Riigikogu mõju pikaajalise eelarvestrateegia koostamisel on tagasihoidlik. Pigem on küsimus, milliseid otsuseid saaks ja tuleks veel Riigikogu tasandil teha. Üks võimalik idee, mida võib kaaluda, on hakata iga-aastaste eelarvete asemel koostama ja Riigikogus vastu võtma mitmeaastaseid eelarveid. See on tulevikus kindlasti arutelu koht. Meenutan siinkohal, et Euroopa Liidu vahendite kavandamine toimub seitsmeaastaste tsüklitena.

Viiendaks, Riigikogu enda ja laiemalt põhiseaduslike institutsioonide eelarve koostamine. Ka see on teema, kus loogika, et valitsus peab esitatud eelarvetaotluse katteks raha leidma, läheb mõnevõrra vastuollu nõudmisega, et eelarve peab olema tasakaalus. Loomulikult on Riigikogul siin võimalik kehtestada seadusega erimenetlus, kuid seda tehes tuleb silmas pidada, et lahtise arvega tegutsedes on kuludel kalduvus kasvada, mis ei lähe kokku koalitsiooni ja valitsuse poliitikaga kulude kasvu mõistlikult piirata, otsides kokkuhoiukohti.

Head Riigikogu liikmed! Lõpetuseks tahan tänada raportööre, Riigikontrolli ja kõiki teisi, kes selle raporti valmimisse on panustanud, põhjaliku töö eest! Oleme Rahandusministeeriumis alati avatud aruteludele, kuidas koostada riigieelarvet ja juhtida maksumaksja raha kasutamist nii, et see raha oleks kasutatud kõige paremal viisil, selleks, et meie majandus kasvaks. Sest kui majandus kasvab, siis saame teha rohkem investeeringuid riigi julgeolekusse, inimeste heaolu ja turvatunde suurendamisse. Aitäh!

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Andres Ammas, palun!

11:58 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Tahaksin, et käsitleksite põhjalikumalt riigi eelarvestrateegia arutamise võimalikkust parlamendis. Selgitasite kenasti, et seda võiks arutada fraktsioonide ja komisjonide kaupa, aga mis täpselt segab praeguses tempos näiteks arutamast seda olulise tähtsusega riikliku küsimusena siin saalis? Rahanduskomisjonis viitasid Rahandusministeeriumi ametnikud ka sellele, et kui me arutelu siin venitame või pikemaks teeme, siis me jääme hätta eelarvestrateegia kohta Euroopale vajalike andmete edastamisel. Kas need Euroopa Liidu nõudmised tõesti ahistavad meid juba niimoodi, et me ei saa seda arutelu kevadel Riigikogu suures saalis pidada?

11:58 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh! Ma avaksin seda teemat isegi laiemalt, nii riigi eelarvestrateegia kui ka riigieelarve enda koha pealt. Kui minna ajaloos natuke aega tagasi, siis ma mäletan, et üks neli aastat soovisin ka mina rahanduskomisjoni esimehena, et kõik valdkonnaministrid käiksid sügisel riigieelarve menetlemisel rahanduskomisjoni eest läbi. Enne seda ei olnud sellist tava. Oli käinud kolm-neli, võib-olla viis ministrit, kuid soov oli, et kõik ministrid käiksid rahanduskomisjonist läbi. Põhjendus oli väga selge: rahanduskomisjon kui juhtivkomisjon peaks saama ülevaate iga konkreetse ministri nägemusest ja prioriteetidest järgmisel aastal. Järjest rohkem on hakanud mängima rolli ka riigi eelarvestrateegia, mis paneb paika sellised suured piirid neljaks aastaks. Loomulikult on Riigikogul enesemääramisõigus ja keegi ei saa talle ette öelda, kas ja milliseid tegevussuundi ta võtab tulevikuks. Kui Riigikogu võtab vastu otsuse igal kevadel riiklikult tähtsa küsimusena eraldi menetleda konkreetset riigieelarvet, siis see on tema otsustuspädevus ja seda õigust ei saa keegi talt ära võtta. Mida mina olen näinud ja mida Riigikogu hakkas juba n-ö otsast menetlema, on see, et kutsuda kevadel ikkagi komisjonidesse valdkonnaministreid, ja mitte ainult rahanduskomisjoni, vaid ka teistesse valdkonnakomisjonidesse. Tõsilugu, ma mäletan täpselt, et sel kevadel kutsus kultuurikomisjon kultuuriministri andma ülevaadet,

milline on tema nägemus järgmiseks neljaks aastaks, mitte üheks aastaks. Ma näeksin, et tulevikus käituksid ka teised komisjonid analoogselt. See annab juba kevadel suures pildis ülevaate, kuhu järgmisel neljal aastal liigutakse. Ma väga tervitan ja toetan seda, et valdkonnaministrid käiksid kevadel komisjonides oma positsioone kaitsmas, selgitamas ja nende üle ka arutlemas. Mis puudutab eraldi arutelu oluliselt tähtsa riikliku küsimusena suures saalis, siis see on, nagu ma ütlesin, Riigikogu enesemääramisõigus. See on Riigikogu enda otsustuspädevuses, kas ta soovib seda teha või mitte.

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Tamm, palun!

11:59 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Tihti saab Riigikogu liige meedia kaudu teada, millised plaanid valitsusel on. Ma küsin näiteks Rail Balticu kohta. Kuidas see kajastub eelarvestrateegias? Minu teada võetakse sinna tööle inimesi, tehakse kulutusi, sõlmitakse lepinguid. Selle summa maht on kasvanud ligi 500 miljoni euroni. Kus selles projektis väljendub poliitiline tahe? Kas te oskate, härra minister, seda kommenteerida?

11:59 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Teie andmed, hinnangud ja faktid lähevad mõnes mõttes vastuollu. Praegu te andsite tegelikult ka mingil määral hinnanguid. Loomulikult, iga rahaline kulutus, mis tehakse, käib kokku võttes Riigikogu käest ja südamest läbi. Ühtegi kulutust ei saa teha enne, kui Riigikogu ei ole selle kohta otsust vastu võtnud. Praegu võib kindlasti öelda, et 500-miljonilist kulusummat ei ole enda peale võetud. Me võime öelda, et tehakse alles analüüsi, mis valmib selle aasta lõpus. Tehakse n-ö tasuvusanalüüse, milline on Rail Balticu tasuvus tulevikus ja milliseks kujuneb lõplik potentsiaalne investeeringuvajadus. Täna ei saa kindlasti öelda, et 500-miljoniline kohustus oleks juba oma õlgadele võetud, nagu oli teie küsimuseasetus. Kõik kohustused käivad ikkagi läbi konkreetsete eelarvete ja läbi Riigikogu enda.

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

11:59 Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Austatud minister! Ma küsin sama asja, mida ma küsisin ka raportöörilt. See puudutab Riigikogu rolli suurendamist riigi eelarvestrateegia koostamisel. Ma küsin, kuidas Riigikogu roll mahub sellesse RES-i koostamise ajalisel raamistikku. Näiteks tänavu tuli prognoos 5. aprillil ja valitsus esitas 28. aprillil juba valmis strateegia. Ajavahemik on väga lühike. Raportöör ütles ja ka teie ütlesite, et võiks kohtuda valdkonnaministritega. Aga enne majandusprognoosi ei ole sellel väga suurt sisulist mõtet, kuna valdkonnaministritel pole veel teada, kui palju raha neil kasutada on. Sellepärast ma küsingi, kuidas Rahandusministeeriumi nägemuses võiks Riigikogu roll suurened, arvestades seda ajalist raami. Muuseas, oma kogemusele tuginedes ma võin öelda, et majandusprognoosid on ka varem valmis saanud, need on valminud isegi veebruari lõpuks. Viimastel aastatel on prognoos jäänud aga aprilli algusesse.

11:59 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Kindlasti on võimalik prognoosi ka varem teha. Mida hiljem sa aga prognoosi teed, seda täpsem see on. Nagu ma olen alati öelnud, on mitmesuguseid indikaatoreid kõige parem hinnata siis, kui periood on läbi. Majanduskasvu kõige parem indikatsioon on siis, kui aasta on läbi, siis sa saad teada, milline oli eelmise aasta majanduskasv. Mida hiljem sa konkreetse hindamise teed, seda täpsem on sinu indikatsioon.

Ma ütlesin, et pigem ma ei seoks neid asju omavahel kokku. Oma küsimuses te nentisite, et mõistlik oleks kõigepealt teada saada majandusprognoos ja alles siis kutsuda ministrid komisjoni, kuna siis nad teavad, kui palju neil on võimalik raha "kulutada". Ma ei seoks neid omavahel kokku.

Rahandusministrina ma suhtleksin valdkonnaministritega pigem enne seda, kui majandusprognoos teada on, sest ega su soovid ja tahe ei sõltu ainult sellest, millised on sinu hiljem selguvad võimalused. Sinu soovid ja tahe, sinu prioriteedid on ikka juba enne paigas. Sellest tulenevalt ma arvan, et miski ei

sega ka Riigikogul osaleda protsessis samal ajal, kui rahandusminister valdkonnaministritega läbirääkimisi peab.

Kui vaadata seda aastat, siis kogu märtsikuu kohtus rahandusminister iga päev valdkonnaministritega. Tundide kaupa peeti läbirääkimisi, terve kuu, rohkemgi, kuus nädalat järjest, ehkki majandusproгноosi veel ei olnud. See ei sega neid läbirääkimisi pidamast. See ei sega omavahel arutlemast, millised on ühe või teise valdkonnaministri prioriteedid. Milline on lõppvõimekus? Jah, see selgus alles 8. aprillil, nagu te mainisite. Aga läbirääkimisi pidada, aru saada, mis on prioriteedid, on võimalik varem. Prioriteedid on paika pandud ja hiljem näed siis ära, milline on lõppvõimekus, kas sa saad võtta a-listi, a- ja b-listi, a-, b- ja c-listi jne. Seepärast ma arvan, et me ei peaks neid omavahel niimoodi siduma, et me saame läbi rääkida alles siis, kui on teada lõplik rahaline maht. Pigem ma julgustan siinkohal Riigikogu. Küsimuse algus oli, kas ma näen ka Riigikogu rolli selles protsessis, st eelarvestrateegia läbirääkimistel. Ma arvan küll, et nendel osalemine on väga mõistlik. Sel aastal see mõnes komisjonis juba toimis ja ma julgustan kõiki komisjone oma valdkonna ministriga arutlema. See annab mingi pildi kätte.

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

11:59 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Üks Murphy seadus ütleb, et minuti pikkus sõltub sellest, kummal pool tualeti ust sa oled. See illustreerib ka meid siin Riigikogus: ühed vaated on, kui sa oled koalitsioonis, ja hoopis teiseks muutuvad need siis, kui sa lähed opositsiooni. Aga selle raporti puhul on olnud väga ja väga suur solidaarsus, sõltumata sellest, kummal pool barjääri Riigikogu liige on. Mis segab Rahandusministeeriumil võtta mõned asjad, mis selles raportis on välja pakutud, kasutusele juba sellel või järgmisel aastal? Näiteks, kui enamik Riigikogu liikmeid soovib, et välisabi vahendid oleksid eraldi menetletud ja ära näidatud, mis segab siis juba järgmise aasta eelarvekavas seda asja ära tegemast? Ma saan aru, et see nõuab suuremat ettevalmistust, taastada tuleks RIP-id, millest unistavad kõik vanad tegijad omaavalitsustes.

11:59 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh! Te ei olnud minu ettekande ajal saalis, te tulite saali tagasi küsimuste ajaks. Ma kordan siis üle, et minu ettekandes oli selline lause: "Nagu te raportist lugesite, oleme suures osas ettepanekutega nõus ja kavatseme neid ka rakendada. Rahandusministeerium on alati avatud ettepanekutele ja aruteludele eelarveprotsessi parandamiseks." Siit tulebki vastus. Ma ei lasku siin täna selliste konkreetsete asjadeni, kas elektrooniline eelvaade väikeses aknas või suures aknas, ühel või teisel elektroonilisel leheküljel. Ma arvan, et oma olemuses on see väga mõistlik raport, selles on väga head ettepanekud. Tervikvaates on ju alati ka küsimusi. Ma lugesin raportist, kuidas üks Riigikogu liige oli öelnud, et vaat see 1999. aasta seletuskiri oli hea seletuskiri. Olles nii kaua Riigikogus olnud, ma tean ka, kes see ütles oli – vana hea Eiki Nestor on kindlasti selle taga. Huvi pärast lasin ma Rahandusministeeriumi ametnikel vaadata, milline see 1999. aasta seletuskiri siis praegusega võrreldes oli. Hea Eiki on alati toonud selle näiteks ja öelnud, et 1999. aasta seletuskiri oli üks hea seletuskiri. Vaadake seda 1999. aasta seletuskirja, vaadake, mis erinevused seal on. Ega te väga palju erinevusi ei leia. Mina olen ka igati huvitatud sellest, et seletuskiri oleks hästi loetav ja kogu riigieelarve menetlemise protsess oma olemuses oleks võimalikult stabiilne. Kui me vaatame, mis on aegade jooksul toimunud, siis ühel hetkel toodi sisse võrdlus eelmise aastaga, kirjeldati, milline eelmine aasta oli, et sa näeksid dünaamikat. Järjest rohkem on mõeldud parema loetavuse ja kaasamise peale. Vastuseks teie küsimusele, mis segab meil siin ühiselt teha eelarvet paremini loetavaks ja rohkem kaasavaks, ütlen veel kord, et loomulikult me töötame selle nimel. Ma arvan, et raportis olid väga mõistlikud ettepanekud.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Külliki Kübarsepp, palun!

13:00 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Tihtilugu tekib see küsimus, et kaasatakse küll, aga kas sellel kaasamisel on ka mingi mõju ehk kas Riigikogu liikmete kaasärääkimine jõuab ka otsustesse. Kuidas te

suhtute sellisesse *ad hoc* mõttesse, et igal ministeeriumi ja valitsuse real on x% eelarvest, näiteks 20%, mida saabki vastavalt vajadusele vähemalt 40% ulatuses mõjutada Riigikogu tahtest? Näiteks me teame, et meil on väga suured puudujäägid sisejulgeolekus. See on väga ohtlik, vaadates tänast välis- ja julgeolekupoliitikat. Me teame, et kõik isad ei ole võrdsed isapuhkuse hüvitamise küsimuses. Niisuguseid küsimusi kindlasti on. Mida te arvate sellisest mõttest, et igal ministeeriumi ja valitsuse real võiks olla x%, mille kasutamine ongi otseselt komisjonide ja fraktsioonide otsustada?

13:00 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Kõigepealt, kui me räägime protsendist, ja te tõite näiteks 40%, siis ma ütlen, et me läheksime eelarvega lõhki. Riigikogu ise on ju tegelikult see institutsioon, meie kõrgeim institutsioon, kes on pannud paika, et 75% kõikidest riigieelarve vahenditest on juba kinni. See on reaalsus. Riigikogu on öelnud, et lähtuvalt seadustest – olgu need seotud siis pensionide, palga või millega tahes – on 75% juba kinni. Seda saab muuta ainult Riigikogu ise. See on esimene nüanss.

Aga kui me räägime väiksemast protsendist, räägime 25%-st, mis on n-ö potentsiaalne poliitika tegemise koht, siis on Riigikogul alati see võimalus olemas. Mida valitsus iseenesest teeb, kui ta paneb kokku riigieelarvet? Nagu ma oma sissejuhatavas sõnavõtus ütlesin, ta lähtub valitsemisprogrammist, mis omakorda lähtub koalitsioonilepingust ehk nelja-aastasest nägemusest, mis konkreetsetel koalitsioonil on – eeldades, et koalitsioon on moodustatud peale valimisi ja ta on kujundanud oma seisukohad neljaks aastaks –, koalitsioonileppel ja sellest tulenevatest prioriteetidest. Ega valitsus ei tegutse kuskil väljaspool seda taustsüsteemi, ta lähtub eelarvet kokku pannes ikkagi poliitilise enamuse tahtest. Ja alati jääb Riigikogule võimalus riigieelarve sees midagi muuta. Ma võin küll teile kinnitada, et siia maani ei ole mitte ükski eelarve Riigikogust välja läinud samasugusena, nagu ta Riigikogusse tuli. Alati on protsessi sees tehtud ka muudatusi.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun mikrofoni Mihhail Stalnuhhinile! Kas protseduuriline küsimus?

13:00 Mihhail Stalnuhhin

Jah, protseduuriline. See puudutab meie töö- ja kodukorra seadust. Mida see ütleb sellise olukorra kohta, kus ettekandja, st härra minister väidab, et keegi, näiteks mina, on tulnud saali ainult küsimuste vooruks? Samas olen ma tegelikult viibinud siin saalis peaaegu ministri kõne algusest. Mida ma peaksin tegema selleks, et Riigikogu istungi stenogrammis oleks kajastatud ka minu seisukoht selles küsimuses?

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teie kohaloleku kohta saalis ei ütle kodu- ja töökorra seadus sellest aspektist, mille kohta te küsisite, midagi. Aga mis puudutab stenogrammi, siis oma sõnavõtus saate oma mõtted välja öelda. Praeguse päevakorrapunkti all on kõigil Riigikogu liikmetel läbirääkimiste käigus võimalik sõna võtta ja arvamust avaldada. Lähme edasi. Palun, Igor Gräzin!

13:00 Igor Gräzin

Kallis sõber! See siin on nüüd *follow-up*. Kaks nädalat tagasi ilmus Õhtulehes minult järjekorras kaheksas artikkel, mis oli kriitiline Rail Balticu suhtes. Seal ma rõhutasin, et eksperdifirma Aecom on Austraalias kohtu all olnud ja pääses 200 miljoni lepitusraha eest, mis ta tasuvushinnangutel on teinud. Aecom on ka meie Rail Balticu tähtis nõustaja. Ma panin tähele, et sa ütlesid ühe asja, mis mõjus mulle väga hästi, eriti mu südamele ja närvidele, nimelt et Riigikogu otsustab selliseid asju. Kas jääb siis nüüd nii, et ilma Riigikogu selge nõusolekuta Rail Balticut ei tule?

13:00 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile, hea küsija! Ma tean teie kompetentsust ja mitte ainult kompetentsust, vaid ka huvi, mis on seotud nende küsimustega. Ma pean silmas huvi tegelda küsimustega, mis on seotud Rail Balticu ja energeetikaga. Te olete selles vallas alati läinud väga sügavuti ja avaldanud oma arvamust. Ma usun, et need kaheksa artiklit, mis te olete tänaseni Õhtulehes kirjutanud, ei jää kindlasti viimasteks. Ühel hetkel me näeme ikkagi kahekordset artiklite arvu ja Toomas Alataluga kahekesi te võtate kindlasti esimesed kaks positsiooni Õhtulehe artiklite kirjutamisel.

Aga kui minna sisu juurde, siis jah, loomulikult ma arvan, et Riigikogul on võimalus ja vajadus kaasa rääkida olulistest küsimustes, ja Rail Baltic on kindlasti oluline küsimus. Kui te tunnetate, et mingil põhjusel ei ole Riigikogu liikmete soove ja tahet arvestatud ning suund on täiesti vale ja viib rappa – nagu ma aru saan, selline oli teie küsimuseasetus –, siis te võiksite paluda oma fraktsioonil tuua Rail Baltic oluliselt tähtsa riikliku küsimusena veel Riigikogu saali arutusele. Peab nentima, et otsuseid Rail Balticu kohta on ju tehtud päris mitu ja eri tasemel, ka valitsuskabineti tasemel on neid tehtud. Minulgi oli ju vahepeal küsimus, vaadates peaausjalikult just maksumaksja raha kasutamist, kas ühes või teises suunas liikumine on maksumaksja seisukohalt kõige õigem. Aga see on eraldi alateema Rail Balticu kontekstis. Ma arvan, et Riigikogu liikmena, pealegi Riigikogu kõige suurema fraktsiooni liikmena kasutage kindlasti võimalust tuua see teema veel kord eraldi arutluse alla. Arutage kõigepealt fraktsioonis asjad läbi, ja kui fraktsioonis on seisukoht kujundatud, tulge täiskogusse ja öelge välja, milline on teie kollektiivne arvamus.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

13:00 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Ma kordan sama küsimust, mis ma enne küsisin. Jutt on sellest, et riigieelarve seletuskirjad on koostatud sellises mitteamusaadavas eesti keeles. Kolleeg Aivar Sõerd ütles siin, et sellest on räägitud viimased kümme aastat, aga ei mingit progressi. Ma küsin teilt kui rahandusministrilt, et kui kümme aastat on räägitud, aga mingit progressi ei ole, kelle huvides see siis on, et ei saa aru, kuhu raha läheb ja milleks. Äkki peaks võtma tööle sellise mehe nagu Toomas Mattson, kes on teinud Riigikontrolli raportid täitsa seksikaks ja arusaadavaks?

13:00 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma saan aru, et teil on pikaajaline kogemus riigieelarvete menetlemisel. Teil on kindlasti üle kümne aasta olnud võimalus riigieelarveid lugeda. Ma arvan, et me peaksime alati vaatama eraldi hinnanguid ja fakte. Oma küsimuses te andsite praegu tegelikult hinnangu ega tuginenud faktidele. Ma usun, et alati on võimalik paremini teha. Ja ma arvan, et kümne aasta jooksul ongi asi paremaks läinud. Olenemata sellest, kas ollakse opositsioonis või koalitsioonis, me peame asja objektiivselt vaatama. Ma arvan, et selle kümne aasta jooksul, mis mina olen pidanud riigieelarve seletuskirju lugema, kauemgi, kaheteist aasta jooksul, on olukord läinud paremaks. Nagu ma enne välja tõin, on rohkem võrdlust varasemate aastatega. Alati on küsimus selles, millise detailsusastmeni me läheme. Ühtpidi on nii, et mida rohkem me detailidesse läheme, seda raskem on seletuskirja sisu hoomata. Kui seletuskiri on üldisem, siis annab see meile võib-olla sellise makropildi, kuid seda vähem on jälle detailsust. Alati peab leidma selle õige suhte, et mitte sattuda olukorda, kus Riigikogu, nagu ma enne tõin näite, hakkab ühel hetkel analüüsima autode ostmist ministeeriumides. Kas seda on üldse vaja? Ma olen nõus teie kriitikaga, et sellele tuleb tähelepanu pöörata ja katsuda liikuda paremuse poole, kuid ma ei ole kindlasti teiega nõus selles osas, et kümne aastaga ei ole midagi muutunud. Ma arvan, et selle aja jooksul on kindlasti tulnud juurde ülevaatlikkust, seletuskirjad on läinud paremini loetavaks ja informatsiooni on pigem isegi rohkem, kui võib-olla vaja oleks. Mingites kohtades on mindud detailsusega isegi liiga sügavuti. Ja ma arvan, et kui me läheme tulevikus üle tegevuspõhisele riigieelarvele, siis see annab ka Riigikogu liikmetele mingil määral parema ülevaate just sellest, mida me tahame saavutada, mis on see tegevus, mis on programmi lõppeesmärk. Me oleme praegu väga kassapõhised, me oleme kinni n-ö kululiikides. Kui me läheme üle tegevuspõhisele eelarvele, et me vaatame haridust, teadust jne, kus me tahame kuhugi jõuda, siis tegevuspõhiseuse põhimõttest lähtudes me saame aru, milline on raha hulk ja kuhu sellega jõuda tahetakse. See pakub meile tulevikus kindlasti paremat hinnangut.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ministrile ettenähtud küsimustele vastamise aeg on möödas, aga kuna oli ka üks protseduuriline küsimus, siis anname viimaseks küsimuseks veel võimaluse Valeri Korbile. Palun!

13:00 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Te rääkisite läbirääkimistest. Ma võin ette kujutada, mis tulemused tulevad 2017. aasta eelarve läbirääkimistelt. Kahju küll, aga opositsiooni asju ei võeta läbirääkimistel tõsiselt. Te ütlesite, et maksumaksja peab teadma, kuhu tema raha on paigutatud. Kui 60% Riigikogu liikmetest ütleb, et ei ole piisavalt selge, kuhu raha läheb, mis me siis räägime veel maksumaksjatest. Minu küsimus on sellega seotud: mida uut me näeme järgmise eelarve menetlemisel, millest te pikalt rääkisite?

13:00 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh! Te ütlesite, et opositsiooni arvamusi ei võeta tõsiselt. See on muidugi teie hinnang. Ma arvan, et ikkagi võetakse tõsiselt. Küsimus oli, et mida uut me näeme eelarve enda menetluses. Võib-olla kõige olulisemad tähelepanekud. Just järgmisel aastal, ma arvan, on tulemas üks oluline muudatus. Nimelt on eelarvestamine olnud meil aastaid kassapõhine. Aastal 2017 tahaksime minna üle tekkepõhisele eelarvestamisele. Me oleme teinud selle nimel ka tööd. Raamatupidamine on riigis tekkepõhine, aga eelarvestamine on kassapõhine. See on praegune olukord: raamatupidamine on tekkepõhine ja eelarvestamine kassapõhine. Me oleme võtnud seisukoha, et ka eelarvestamisel tuleb minna üle tekkepõhisuse põhimõttele, ja valmistanud seda üleminekut pikalt ette. Aastal 2017 tahaksime selleni jõuda ja 2016. aasta sügisene eelarvemenetlus peaks ka juba selles suunas liikuma. See on suur muudatus ja kindlasti mõistlik muudatus. See vähendab selgelt haldusbürokraatiat. Kui me võtame erasektori, siis erasektoris lähtutakse igal pool tekkepõhisuse loogikast, mitte kassapõhisuse loogikast. See on kindlasti suur muudatus. Järgmine suurem muutus, kui te nii küsite, võiks tulla aastal 2020. Siis me võiksime kogu riigieelarve puhul võib-olla hakata kasutama tegevuspõhisuse mõõdikuid, mida on juba sellel, 2016. aastal pilootprojektina rakendatud Haridus- ja Teadusministeeriumis. Meil on teisisi tegevuspõhisuse loogikast lähtuvaid asutusi. Politsei- ja Piirivalveamet on näiteks tegevuspõhisuse loogikale üles ehitatud jne. Aga ma arvan, et suurim muutus on just see kassapõhisuselt tekkepõhisusele üleminek.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Soovime teile edu tekkepõhises tegevuses, aga meie läheme päevakorraga edasi. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Remo Holsmeri!

13:00 Remo Holsmer

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas riigieelarve kontrolli erikomisjoni raportit oma 6. juuni istungil. Arutelust võtsid osa raportöör Kristjan Kõljalg ning Rahandusministeeriumi esindajad Karl-Erik Tender, Sven Kirsipuu ja Veikko Kapsta. Rahanduskomisjoni tervitab igati riigieelarve kontrolli erikomisjoni initsiatiivi koostada selline raport. See annab ka meile kõrvaltvaate oma töövaldkonna võimalikest kitsaskohtadest. Riigieelarve aluseks on Riigikogu vastuvõetud seadused. Ligi kolmveerand eelarve kuludest on teadupärast fikseeritud ja nende muutmine omakorda eeldab seaduste põhimõttelist muutmist. Riigieelarve koostamises, menetlemises ning aruandluses on aastate jooksul tehtud väga palju läbipaistvust ja tõhusust suurendavaid muudatusi. Aga ka mina usun, et saab paremini, saab läbipaistvamalt, mõistetavamalt, arusaadavamalt. Ühtepidi teevad eelarvet küll Riigikogu liikmed, aga teiselt poolt tehakse seda inimeste jaoks. Mõlemad osapooled peavad a) sellest aru saama ja b) mõistma, miks ühte või teist poliitikat aetakse. Raportis tehtud ettepanekud puudutavad Riigikogu, Rahandusministeeriumi, Riigikogu fraktsioonide, rahanduskomisjoni, aga ka teiste komisjonide ning iga Riigikogu liikme rolli, pädevust ja vastutust eelarve menetlemisel. Ma käin järgnevalt läbi kõik raportis toodud 18 ettepanekut – mina lugesin neid kokku 18, võib-olla osa on natukene kokku pandud – ning annan nende kohta oma kommentaari ja arvamuse. Esiteks järeldusettepanek, et valdkonnakomisjonid peaksid saama osaleda iga-aastase riigieelarve aruteludes juba alates kevadest. Ma saan tõdeda, et rahanduskomisjonil on see juba aastaid täpselt nii tavaks olnud. Riigikogu teistel komisjonidel on võimalus valdkonna eest vastutavaid ministreid kutsuda oma valitsemisala eelarvest ülevaadet andma tegelikult sõltumata aastaajast. Kui aasta algus on sobiv aeg, siis igal juhul julgustan ka teisi komisjone neid arutelusid ministritega tegema. Rahanduskomisjon ise korraldab tulenevalt riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise protsessist nii kevadel kui ka sügisel neidsamu kuulamisi ja saab ülevaate seatud prioriteetidest.

Riigikogu roll põhiseadusliku institutsioonina oma eelarve üle otsustamisel – see tähelepanek toodi ka raportis välja. Riigieelarve seaduse järgi on põhiseaduslikele institutsioonidele tagatud erimeelsuste lahendamine valitsuse tasandil. Rahandusminister ainuisikuliselt ei saa vähendada institutsiooni taotluses märgitud vahendite vajadust. Kui vaja, fikseeritakse eriarvamus, ja lõpuks otsustab valitsus. Kui parlamendile tundub, et valitsus on parlamendile või mõnele muule põhiseaduslikule institutsioonile mõnes positsioonis liiga teinud, siis on meil kõigil õigus teha ettepanekuid, et eelarveridu muuta.

Kolm järgmist ettepanekut puudutavad riigi eelarvestrateegia koostamist, valitsuse ja Riigikogu rolli selles. Eelkõige tuleb arvestada, et riigi eelarvestrateegia on valitsuse kinnitatav dokument. Eelmisest aastast jõustunud uue eelarve baasseaduse muudatusega on pandud valitsusele kohustus esitleda riigi eelarvestrateegiat rahanduskomisjonile. See kohustus ei tähenda aga, et teised komisjonid ei võiks pidada arutelusid eelarvestrateegia sisu üle. Ka mina tean, et kultuurikomisjon sel aastal neid arutelusid pidas. Igal juhul kutsun üles ka kõiki teisi valdkonnakomisjone kutsuma ministreid oma eelarvestrateegiat, nelja aasta rahaplaani komisjonis detailselt tutvustama. Ma usun, et see on just see koht, kus valitsusliikmed saavad ka parlamendiliikmetelt sisendi, millised on need ootused, prioriteedid, mida parlament mingis valdkonnas näeb, ja kuhu peaks täitevaparaat oma prioriteedid seadma. Siis on ettepanek arutada eelarvestrateegiat oluliselt tähtsa riikliku küsimusena. Kui ajalukku vaadata, siis on seda tehtud ja ma ei näe mitte ühtegi põhjust, miks seda ei võiks ka tulevikus teha.

Järgmine ettepanek on näha ette, et Rahandusministeerium arvestab iga-aastase eelarve koostamisel olulisi poliitilisi kokkuleppeid. Tegelikult see nii ongi, et eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise üks põhilähtekohti on valitseva koalitsiooni poliitiline programm, antud lubadused, sõnastatud prioriteedid, aga need peavad olema kooskõlas rahaliste võimaluste, majanduskeskkonna ja Rahandusministeeriumi rahandusproгноosidega.

Kommentaar on tehtud nullbaasist eelarvestamise kohta. Selle kohta ma saan öelda, et suure osa eelarvest moodustavad ju arvestuslikud kulud – pensionid, peretoetused –, ja vajalikud mahud arvutatakse igal aastal. Sellised kulud moodustavad enamiku riigieelarvest. Kõiki lisataotlusi, mida ministeeriumid esitavad, analüüsitakse. Kuna aga suurt osa eelarvest nullbaasiliselt ei koostata, siis on valitsemisala roll oma eelarve juhtimisel väga oluline. Siin on just see koht, kust leida tasakaal Rahandusministeeriumi rolliga. Ühtepidi ütleb ka raport, et mingites kohtades on Rahandusministeeriumi roll liiga suur. Eelarvestamise loogika mõttes peaks siin ikkagi olema põhivastutaja positsioonis valdkonnaministeerium. Kindlasti ei tohiks Rahandusministeerium hakata kõigi ministeeriumide eelarvet kujundama.

Kommentaar on ka seletuskirja teksti arusaadavuse, standardiseerituse ja üldse loogika kohta. Rahanduskomisjon on eelarve eelnõu menetlemisel juhtinud tegelikult pidevalt tähelepanu riigieelarve eelnõu läbipaistvuse ja seletuskirja arusaadavuse temaatikale. Siin kattuvad meie seisukohad raportis märgituga. Ma usun, et aastate jooksul on tehtud palju positiivseid muudatusi, aga kindlasti saab riigieelarvet veel paremini loetavamaks teha. Oleme selle tähelepaneku arvesse võtnud ja tulevikus lähtume sellest.

Siis oli ettepanek tegevuspõhise eelarvestamise kohta. Nagu öeldud, 2016. aasta riigieelarves on Haridus- ja Teadusministeerium esimesena läinud üle tegevuspõhisele eelarvestamisele, ja see on kindlasti positiivne näide. Miks see on oluline? Sellepärast, et lihtsalt rida ja number ei anna täit ülevaadet, mille jaoks raha kulutatakse. Eesmärgistatus, tulemuslikkus peab kindlasti eelarves kirjas olema ja selle poole, nii nagu minister siin kinnitas, valitsus liigub, kui ta sügisel eelarve Riigikokku toob, et ka teised ministeeriumid tegevuspõhisele eelarvestamisele üle läheksid.

Kümnes ettepanek on taastada riiklike investeeringute programmi laadne informatsioon riigieelarve seletuskirja juures. Investeeringute kajastamise ühtlustamine seletuskirjas ja süsteemse ülevaate esitamine pakuks kindlasti infot juurde ning annaks võib-olla komplekssema ja täpsema ülevaate. Ma usun, et ka rahanduskomisjon ootab valitsuselt ja ministeeriumilt, et investeeringuid kajastataks arusaadavamalt, ühes kohas kokkupanduna.

Kommentaar välistoetuste kohta. Ka siinkohal teeb rahanduskomisjon Rahandusministeeriumiga koostööd, et välistoetuste kajastamine eelarves oleks tulevikus täpsem ja ühest kohast leitav.

Kaks ettepanekut on parlamendiliikme n-ö vaate ja IT-arenduse kohta, et Riigikogu liikmetel oleks võimalik eelarve infosüsteemis hästi kiiresti kätte saada otsitav tegevus, eelarve number või mis iganes infovajadust rahuldada.

Mul on jäänud aega 30 sekundit. Kas ma lisaaega ei saa? Ei saa. Teen siis kiiresti.

Siin meil arusaamatusi ei ole, me töötame koos Rahandusministeeriumiga edasi, et leida mõistlik IT-lahendus.

Raportis oli ka märkus riigile kohustuste võtmise regulatsiooni kohta. See kajastab kapitalirendi makseid. Siinkohal pean nõustuma, et tulevikus peaksime leidma võimalusi, kuidas neid saaks riigieelarves kajastada.

Paar kommentaari regionaalsete investeeringute kohta. Rahanduskomisjon on need ettepanekud, mida Riigikogu liikmed eelarve menetlemise käigus teevad, pannud üles oma kodulehele. Ma usun, et märksõna on siin "läbipaistvus". Kõik parlamendi fraktsioonid on huvitatud sellest, et need ettepanekud oleksid avalikkusele ja meile kõigile arusaadavad ning ei tekiks mingeid põhjendamatuid hirme või jutte, et kust need ettepanekud nüüd tulid. Neid teevad fraktsioonid ja teevad Riigikogu liikmed. Me jätkame rahanduskomisjonis seda praktikat, et kõik ettepanekud pannakse kodulehele üles. Siis on avalikkusel ülevaade, milliseid ettepanekuid on Riigikogu liikmed teinud.

On veel ettepanek suurendada erikomisjoni rolli majandusaasta koondaruande menetlemisel. Nõus. Ootame ainult erikomisjoni algatusi. Selle juures on ka ettepanek, et lähtuvalt Rahandusministeeriumi valmisolekust menetleda majandusaasta koondaruannet enne järgmise aasta eelarve menetlemist. Siinkohal olen valmis rääkima Riigikontrolli ja Riigi Tugiteenuste Keskusega, et ajastus saaks mõnevõrra paremaks.

Lõppkokkuvõttes võib öelda, et rahanduskomisjon aitab igati kaasa parlamendi rolli teadvustamisele ja suurendamisele riigieelarve menetlemise protsessis, riigieelarve läbipaistvuse ja eesmärgipärasuse tagamisele, et eelarve ei oleks ainult tühi numbrijada, vaid arusaadav ja loetav kõigile Riigikogu liikmetele ning kogu avalikkusele. Ja mis veelgi olulisem, et tehtavate kulutuste eesmärk ja tulemuslikkus oleks üheselt selge, nii et iga euro oleks lõpuks targalt kulutatud. Täna tähelepanu eest!

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud rahanduskomisjoni esimees! Teile on ka küsimusi. Andres Ammas, palun!

13:00 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Tahtsin tegelikult pakkuda ettekandjale sõbralikku abi, et ta saaks ka ülejäänud kommentaarid esitada, aga kuna need said lõpuks tõepoolest kõik juba esitatud, siis küsin regionaalsete investeeringute kohta. Mulle on ikkagi jäänud arusaamatuks, miks viimastel aastatel või ma ei tea, kui kaua, on levinud praktika, et Riigikogu liikmete ettepanekud nende kohta esitatakse kolmandaks lugemiseks, mitte teiseks lugemiseks nagu kõik muud muudatusettepanekud.

13:00 Remo Holsmer

Aitäh! Ma arvan, et osaliselt on põhjus ajas. Riigieelarve antakse Riigikogule üle septembri lõpus, peale seda toimub esimene lugemine ja siis rahvasaadikud tutvuvad eelarve sisuga. Ilmselt võtab Riigikogu liikmetel ja fraktsioonidel nende ettepanekute kokkupanek, informatsiooni kogumine ja lõpuks edastamine aega. Ma ütlesin, et see on teil pigem nagu vormi küsimus. Kas ettepanekud esitatakse enne teist või kolmandat lugemist? Oluline on ju lõppkokkuvõttes sisu, see, et raha, mida rahvasaadikud ja fraktsioonid soovivad kuhugi investeeringuteks suunata, oleks mõistlik ja eesmärgipärane.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Igor Gräzin, palun!

13:00 Igor Gräzin

Hea sõber! Sina võid mulle sina öelda. Muide, Sester võib mulle ka sina öelda, ma ei tea, millal ta on teietama hakanud. Aga hea küll, lugupidamine lugupidamiseks. Minu mure seoses Rail Balticuga tuleb sellest, et meil on siin tekkinud natuke kafkalikke olukordi. Meil oli siin kooseluseadus. Kui küsid, kes selle tegi, siis mitte keegi, kust tuli, ei tea. EFSF-i me läksime siis, kui asjad olid otsustatud. ESM-i aruteluks anti meile aega 40 minutit. Vaat mul on nüüd selline mure. Rail Baltic on selline kallis värk. Kas siin ei kujune olukord, kus meil jälle tekivad suured pikaajalised finantskohustused ja väljaminekud, mis tulevad ei tea kust? Keegi on kuskil valmis teinud. Sester ütles, et valitsus on midagi teinud jne. Täheleb, me oleme juba olukorras *fait accompli*. *Finito*! Meil pole enam sisuliselt midagi hääletada. Kas mu mure on põhjendatud või on selles midagi ebatervet?

13:00 Remo Holsmer

Aitäh! Te viitasite Kafka "Protsessile", et protsess häirib, et keegi kuskil nurga taga salaja piilub ja otsustab midagi. Mis puudutab Rail Balticut, siis muidugi see maksab. Loomulikult, ega Rail Balticut ei ehitata valmis ainult Euroopa Liidu struktuurifondide toetuse abil, Eesti riigi kaasfinantseering on seal vajalik. Mis me vastu saame? Me saame vastu ühendused. Me saame vastu korras infrastruktuuri, seda hulgakaupa ja kiiresti liikumiseks nii inimeste jaoks kui ka kaupade jaoks. See on see, mis me sealt vastu saame. Kas te peaksite murelik olema? Kinnitan, et ei pea. Professor Gräzin, te ei pea murelik olema. Usun, et see protsess on hästi hoitud. Rahandusminister siin naerab ja kinnitab, et koos majandusministriga hoiavad nad neid asju raudses haardes.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem teile küsimusi ei ole. Nüüd on käes läbirääkimiste aeg. Ma eeldan, et fraktsioonide esindajad on ennast registreerinud. Tarmo Tamm, palun Keskerakonna fraktsiooni nimel!

13:00 Tarmo Tamm

Juhataja! Austatud kolleegid! Lugupeetud minister! Mul on väga hea meel, et riigieelarve kontrolli erikomisjon võttis ette nii olulise raporti koostamise ning et me seda täna siin suures saalis arutame. Nõustun suuresti raporti seisukohtadega. Riigikogu roll eelarve kujundamisel on praegu tagasihoidlik, eelarveridade lahtikirjutus on minimaalne, mistõttu Riigikogul puudub ülevaade riigieelarve sisust. Me näeme, kuidas mõnel aastal kordub peatükkides täpselt sama jutt ja isegi numbrid ei muutu. Muudatusettepanekute tegemine on tehtud sisuliselt võimatuks, kuna puudub piisav ülevaade eelarveridadest, näeb vaid üldnumbreid. Samuti on väga raske võrrelda eri aastate eelarveid, kuna osasid kulutusi liigutatakse ühest kohast teise. Sel korral oli näiteks jäetud väga suur osa Vabariigi Valitsuse reservi, kuid seda oli vaid mõningal määral lahti kirjutatud. Kui eelmise aasta sügisel kasutasime osa riigieelarves olevast reservist muudatuste katteallikana, siis öeldi, et kõik on juba planeeritud. Kuhu ja milleks, sellele tegelikult vastust ei saanud. 2016. aasta riigieelarves kasvas Vabariigi Valitsuse reserv 34 miljoni võrra, 49 miljoni euron. Seletuskirjas on märgitud ära reservi kasutamine 7,6 miljoni euro ulatuses. Ülejäänud 41,4 miljonit eurot oli ja on tänaseni Riigikogu liikmetele täiesti tume maa.

Riigieelarve on üks tähtsamaid dokumente, mille me siin saalis vastu võtame. Kuid kui palju me selle sisse tegelikult näeme? Tegelikult me näeme ainult seda, mida meile tahetakse näidata. Kas Riigikogu liikmed on kursis, miks Elering andis Eesti riigile dividendidena üle 31 miljoni euro ja miks riik teistpidi tegi Eleringis aktsiakapitali laiendamise praktiliselt sama summa ulatuses? Kas siin ei ole tegemist näilise eelarvetasakaalu saavutamisega? Sõnavõttudes oli juttu Rail Balticust, selle tasuvusest ja summast, mis see lõppkokkuvõttes võib meile maksma minna. Nüüd räägitakse juba umbes 500 miljonist eurost. Aga kes, millisel tasandil on teinud otsuse, et seda üldse ehitatakse, millises eelarvestrateegias see kajastub ja kuidas riigieelarve selle kulutuse vastu peab? Samuti jätab soovida välistoetuste läbipaistvus, sest tegelikult me ei tea, kuidas need rahad jagunevad ja millistele valdkondadele.

Riigi eelarvestrateegia on omaette paber, milles ei ole kindlust. Riigieelarve struktuurse tasakaalu hindamisel kasutatakse erinevaid meetodikaid. Eelarvenõukogu on öelnud, et riigieelarve ei ole struktuurses tasakaalus, valitsus kinnitab, et on struktuurses tasakaalus. Keda me peaks siis lõppkokkuvõttes uskuma? Riigieelarve peaks olema struktuurses tasakaalus, aga juba ennustatakse, et järgmistel aastatel ta ei ole struktuurses tasakaalus.

Peatun ka natuke katuserahadel ehk regionaalsetel investeeringutel. Ma leian, et need on vajalikud ja selle raha eraldamist tuleks jätkata, aga see peaks olema avalik ja läbipaistev. Nagu siin juba esitati küsimus, miks me ei võiks esimeses voorus, kui riigieelarve Riigikogule esitatakse, rääkida, kuhu need objektid tulevad ja mis eesmärgi nad täidavad.

Meist, parlamendiliikmetest, sõltubki see, kas me saame riigieelarve menetlemise protsessis kaasa rääkida ega muutu lõplikult kummitempliks, või jääbki kõik ainult valitsuse otsustada. Aitäh!

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Andres Ammas Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:00 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Alustan minagi siit tänusõnadega. Olgu siit saalist öeldud ja palavalt tervitatud endine kolleeg Jaak Aaviksoo, et ta selle mõtte talle nii omases reljeefses vormis esitas ja et seda ka kuulda võeti. Suur tunnustus ja tänu ka Kristjan Kõljale selle massiivse töö eest ning loomulikult kõigile kolleegidele, kes andsid oma panuse intervjuudes! Head kolleegid, ma tõepoolest soovitan väga see raport ka oma silmaga üle lugeda ja kätte võtta, sest minu meelest on see raport ise palju kõvem dokument, kui tänastest ettekannetest võis kõlama jääda. Tänaõsed ettekanded olid kohati sellised pisut hillitsetud, tagasi hoitud, tempereeritud. Raporti järeldustes ja ettepanekutes aga sisaldub palju rohkem. Mul on hea meel, et rahanduskomisjoni esimees kõik need siin järjest läbi käis, kuigi kõigi tema kommentaaridega ei saa võib-olla täiel määral nõustuda.

Tänane jutt siin saalis on olnud veidi seda laadi, et oh, Euroopas on ikka palju neid riike, kus asjad on palju halvemini, et meie oleme siin kümne aastaga eelarveprotsessi kõvasti paremaks teinud, seletuskiri on paremaks läinud, läbipaistvamaks ja selgemaks. Toodi ühte ja sama head näidet, kuidas kultuurikomisjon näitas tõesti teistele Riigikogu komisjonidele valgust ja kutsus ministri juba eelarvestrateegia arutamise ajal kuulamisele. Kahjuks on seni, oleme ausad, olnud vaid üksikuid positiivseid näiteid. Enamasti me lööme riigieelarve strateegia kuulamisel kaasa tagantjärele. On ikka pagana suur vahe, kas arutada strateegiat selle kujunemise ajal, näiteks rahanduskomisjonis, või vaadata hiljem lugupeetud rahandusministri slaidi-*show'd* ja küsida tema käest, miks üks või teine otsus sellisena tehti. Sellest on protsessi kujundamisel väga vähe abi.

Eelarve seletuskirja arusaadavus on tõsine küsimus. Kuulun kindlalt nende hulka, kes arvavad, et keskmise intelligentsiga inimene, kes natukenegi valdab funktsionaalse lugemise oskust, peaks siiski seletuskirjast aru saama ilma selleta, et ta enne oleks läbinud mingi kümnetunnise koolituse või kursuse. Koomiline seik oli rahanduskomisjoni istungil, kus ministeeriumi ametnikud läksid isekeskis pisut vaidlema, et oot-oot, mis koodi all see välisabi meil nüüd eelarves on. No vabandage, kui see ametnikule kohe une pealt ei meenu, kuidas siis meil saavad kõik need numbrid peas olla. Mind lausa riivas ühe kolleegi, kes praegu kahjuks saalis ei viibi, märkus ühe tänase ettekande ajal. Tema ütles, et eks see, kas sa saad seletuskirjast aru või mitte, ole ikka peas kinni. No ei ole niimoodi. Ma olen näinud ka juba eelmisel sajandil tehtud seletuskirju ja minu arvamus ei ühti sugugi rahandusministri omaga, et seletuskirjad on läinud arusaadavamaks. Minu meelest päris kindlasti ei ole. Küsimus on detailsusastmes. Mind kui Riigikogu liiget häiribki kõige rohkem see, et mõni 5000-eurone summa on eelarve seletuskirjas põhjalikult lahti räägitud, samas liigutatakse, nagu ka kolleeg Tarmo Tamme sõnavõtust välja tuli, miljoneid ja kümneid miljoneid nõnda, et Riigikogu liikmeid ei suvatseta üldse informeerida, kuhu ja milleks need lähevad.

Palun lisaaega!

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaaega, palun!

13:01 Andres Ammas

Toetan mõtet, et riigi eelarvestrateegiat võiks arutada mitte ainult valdkonnakomisjonides, vaid kindlasti ka siin saalis olulise tähtsusega riikliku küsimusena. Ei jää muud üle kui uskuda, et programmipõhine lähenemine, tegevuspõhine lähenemine eelarvele on teoreetiliselt õige ja vajalik. Kahjuks tänavuse eelarve Haridus- ja Teadusministeeriumi osa seda väidet minu meelest küll kuidagi ei kinnita. Võib-olla oli see katse õiges suunas, aga vabandage, siis see katse ebaõnnestus ja HTM-i eelarve ei olnud kuidagi paremini loetav kui teiste ministeeriumide omad.

Tahaksin siinkohalgi käsitleda regionaalsete investeeringute, nn katuserahade küsimust. Ka sellel põhjusel, et ega tänastes ettekannetes sellele ülearu tähelepanu ei ole pööratud. Ega ma arvagi, et see oleks nüüd eelarve kõige tähtsam osa, aga mulle tundub, et Riigikogu liikmed, me ise tahaksime käsitleda seda küsimust ikka kuidagi n-ö pimedas ja teki all, aga samas hoobelda, et küll me ikka avalikustame seda. Möödunud aastal tänavuse eelarve arutamisel oli mõni asi tõesti paremini. Suurem osa nn regionaalsetest investeeringutest oli rahanduskomisjoni leheküljele üles riputatud, aga kahjuks mitte kõik. Seda, milline oli Riigikogu liikmete tahe spordi rahastamisel spordialaliitude kaupa, ei olnud mingil põhjusel avalikuks tehtud. Oli öeldud üks summa, mis läheb Eesti Olümpiakomiteele. Kuidas see Riigikogu tahet mööda spordialaliitude vahel jaguneb, sellest avalikkusele ega ka kõigile Riigikogu

liikmetele aimu ei antud. Arvan, et seda protsessi – kui tõesti Riigikogu enamuse tahe on selline, et see peab jätkuma, no olgu siis – saab siiski paremini korraldada. Miks me siin niisugust jaanalinnumängu mängime? Kui kujundati riigi eelarvestrateegia, siis oleks võinud ka selgelt ära öelda, et jah, sõbrad, regionaalseteks investeeringuteks läheb sel aastal viis, kuus, seitse või kümme miljonit eurot. See summa peaks sellisel juhul jagunema kõigi Riigikogu liikmete vahel võrdselt, mitte nii, et koalitsioon annab armulikult, kui opositsioon ei käitu väga halvasti, ka opositsioonile midagi näpuotsaga. Praegu on see raha minu teada koalitsiooni fraktsioonide sees isegi omamoodi mõjutus- ja karistusvahendiks – keegi saab ja keegi ei saa. Miks neid ettepanekuid ei võiks teha varem? Miks need peavad niimoodi kiirustades tulema kolmandale lugemisele? Sellele ei ole selget vastust antud. Ma loodan, et rahanduskomisjon arutab sügisel seda küsimust põhjalikult ja jõuab siin ilusama ja valijatele arusaadavama vormini, kui nende ettepanekute sisu on ka hea ja õige. Aitäh!

13:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimise soove ei ole. Tänan kõiki arutelul osalejaid, riigieelarve kontrolli erikomisjoni esindajaid, rahandusministrit, rahanduskomisjoni esinejat ja kõiki kolleege, kes võtsid sõna ja küsisid, sisulise arutelu eest! Oleme selle päevakorrapunkti arutelu lõpetanud.

5. 12:42 Toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (247 SE) teine lugemine

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täname viies päevakorrapunkt on majanduskomisjoni algatatud toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 247 teine lugemine. Ettekandja on majanduskomisjoni esimees Toomas Kivimägi.

13:00 Toomas Kivimägi

Väga lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid saalis! Mul on väga hea meel teile teatada, et toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta ei ole laekunud ühtegi muudatusettepanekut. Siit saab teha ainult ühe järelduse, et tegemist on väga vajaliku ja väga hästi ettevalmistatud seaduseelnõuga. Majanduskomisjon arutas nimetatud eelnõu oma istungil 7. juunil ja langetas järgmised menetluslikud otsused. Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 14. juuniks 2016. Teiseks, teha ettepanek teine lugemine lõpetada. Kolmandaks, saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 16. juuniks 2016. Kõik otsused olid konsensuslikud. Ütlen veel informatsiooniks, et vahepeal laekus ka Vabariigi Valitsuse seisukoht, kuna tegemist on majanduskomisjoni algatatud eelnõuga. Vabariigi Valitsus toetas eelnõu. Tänan!

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Küsimusi teile ei ole. Kas kolleegidel on soovi avada läbirääkimised? Läbirääkimise soove ka ei ole. Muudatusettepanekuid ei ole eelnõu kohta esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 247 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

6. 12:44 Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (243 SE) teine lugemine

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Täname viimane, kuues päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud veeseaduse muutmise seaduse eelnõu 243 teine lugemine. Ettekandeks palun kõnepulti keskkonnakomisjoni liikme Meelis Mälbergi!

13:00 Meelis Mälberg

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsus algatas veeseaduse muutmise seaduse eelnõu 243 16. mail 2016. Eelnõuga täpsustatakse põhjaveekogumitega seotud teabe esitamist veemajanduskavades ning võetakse üle Euroopa Liidu põhjaveedirektiivi muudatused. Esimene

lugemine Riigikogus lõpetati 1. juunil 2016 ning muudatusettepanekute esitamise tähtjaks määrati 3. juuni 2016 kell 12. Riigikogu liige Helir-Valdor Seeder esitas eelnõu kohta kaks muudatusettepanekut ning keskkonnakomisjon vormistas koostöös Keskkonnaministeeriumiga, arvestades loomakasvatavate ning Maaeluministeeriumi seisukohti, kaks omapoolset muudatusettepanekut.

Eelnõu esimese ja teise lugemise vahelisel perioodil on eelnõu käsitletud komisjoni istungil kahel korral, 6. ja 7. juunil s.a. Nimetatud istungitel osalesid Keskkonnaministeeriumi esindajad, kes tutvustasid ettepanekuid, mida nad olid kokku kogunud ja selle eelnõu kohta teinud. 6. juuni istungil osales ka Riigikogu liige Helir-Valdor Seeder. Esitatud muudatusettepanekutest kolm käsitlevad veeseaduse täiendamist punktidega, mis võimaldavad teatud tingimustel karjatada loomi siseveekogude ääres. Helir-Valdor Seederi esitatud muudatusettepanek käsitleb sõnnikumajandust. Nagu öeldud, muudatused ongi tingitud vajadusest lahendada loomakasvatavate tõstatatud küsimus, mis on seotud loomade karjatamisega ranna- ja kaldakarjamaadel veekaitsevööndis. Muudatusega reguleeritakse loomade karjatamise veekeskkonnakaitse meetmeid ning kehtestatakse karjatamise korraldamisega seotud teatise esitamise kord. Vahemärkusena olgu öeldud, et eelmisel sügisel muutsime siin saalis veeseadust nii, et mereäärsetel karjamaadel on karjatamine lubatud. Siseveekogude puhul jäi see küsimus lahendamata, kuna oli vaja veel analüüsi teha ja uurida mõjusid, mida karjatamine siseveekogude kallastel võib kaasa tuua. Oma aruteludes leidis komisjon, et Riigikogu liikme Helir-Valdor Seederi esimene ettepanek, mis puudutab sõnnikumajandust, jäetakse arvestamata, sest see teema vajab natukene põhjalikumalt analüüsi ja arutelu. Komisjonil on plaanis see teema sügisel kindlasti uuesti avada ja kogu sõnnikumajanduse probleemid uuesti terviklikult üle vaadata. Helir-Valdor Seederi teist ettepanekut otsustas komisjon arvestada osaliselt, sest ettepanek on osaliselt kaetud juba muudatusettepanekuga nr 3, mille on teinud keskkonnakomisjon. Muudatusettepanek nr 3 lahendab probleemi laiemalt ning hõlmab peale veiste ka teiste loomade karjatamist siseveekogude kallastel.

Peale põhjalikke arutelusid langetas keskkonnakomisjon oma 7. juuni istungil järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu 243 Riigikogu 2016. aasta 14. juuni istungi päevakorda; teha ettepanek eelnõu 243 teine lugemine lõpetada; juhul, kui eelnõu 243 teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek võtta eelnõu 243 kolmas lugemine Riigikogu 16. juuni istungi päevakorda ja viia läbi eelnõu lõpphääletus. Kõik otsused langetas komisjon konsensuslikult. Aitäh!

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

13:00 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea esineja! Ma tahaksin aru saada, miks ei leidnud toetust kolleeg Seederi ettepanek, mille järgi sügavallapanusõnnikut, kus kuivainesisaldus on vähemalt 25%, tohib aunas hoida kuni kaks aastat. Mis põhjusel see teile ei sobinud?

13:00 Meelis Mälberg

Praegune seadus ütleb, et aunas tohib hoida kaheksa kuud. Ettepanek oli pikendada seda aega 24 kuuni ehk siis kahe aastani, nagu te ütlesite. Ma ütlesin oma ettekandes, et sõnnikumajanduse teema võetakse arutuse alla juba sügisel ja siis lahendatakse see probleem laiemalt, võetakse ette ka teised ettepanekud. Ettepanekuid, mida seal teha tuleks, on veel. See on läbi räägitud ka loomakasvatavatega ja nende arvamus oli samuti, et nad tahavad kõigepealt omavahel otsustada – konsensusele jõuda on võib-olla palju öelda, aga selgeks saada –, mida tuleks veel muuta. Sügisel me tuleme selle küsimuse juurde kindlasti tagasi.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Arno Sild, palun!

13:00 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mulle jääb natuke arusaamatuks, kuidas need asjad küll nii keerulised ja rasked on, et peab arutelu mitmeks etapiks jagama – küll arutatakse mere ääres karjatamist, siis järve ääres karjatamist, siis lükatakse sõnnikumajanduse küsimus edasi. Tundub

olevat nagu tahtlik venitamine selle asjaga. Põllumehed tahaksid täpselt teada, mida nad võivad teha, mis tingimustel võivad teha ja mida ei või teha. Need asjad on vaja ikka ära lahendada. Kõigil maameestel ja isegi linnameestel, kes komposteerivad aiasaadusi, on selge, et kuue kuuga ei ole võimalik mingit komposti ega käärinud sõnnikut saada, vähemalt kaks aastat peab sõnnik aunas või hunnikus seisma. See on ju kõigile nii selge kui selge, aga seda hakatakse ikka veel uuesti arutama ja selgitama. Kuidas ettekandja selle asja peale vaatab?

13:00 Meelis Mälberg

Aitäh! Tuleme teema juurte juurde. Ega veeseadus ei ole ju loomakasvatavate või põllumeeste kiusamiseks välja mõeldud. Meil on objektiivseid probleeme põhjavee kvaliteediga ja põllumajandus on üks reostusallikatest. Me peame ka loomi karjatama ja põlde väetama niimoodi, et meie põhjavesi ja veekogud oleksid kaitstud.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

13:00 Peeter Ernits

Ma jätkan seda teemat, mille kohta kolleeg Arno Sild väga tabavalt ütles. Nagu öeldud, on siililegi selge, et seda sitta on n-ö korralikuks muutmiseks vaja pikemat aega kui kaheksa kuud aunas hoida. Nüüd te ütlete, et sügisel tuleb uuesti arutama hakata. Kas te võtate siis uuesti veeseaduse ette ja hakkate selle muutmise seaduse muutmise seadust tegema. Milleks selline jama? Võiks ju juba varem kokku leppida, see ei ole mingisugune raketiteadus, kui kaua lehmasõnnik peab aunas olema.

13:00 Meelis Mälberg

Aitäh küsimuse eest! Veeseadus on siin saalis ilmselt üks kõige enam muudetud seadus. Need nõuded, mida me ise veetarbijatena vee kvaliteedile esitame, muutuvad ju pidevalt. Me kõik tahame, et meie vesi oleks puhas ja vee-elustik kaitstud. Sellepärast on veeseadust ka hästi tihedalt muudetud. Mis puudutab sõnniku aunas hoidmist, siis on tõesti selge, et kaheksa kuuga ei saa sõnnik loomuliku kääritusprotsessi tulemusena huumuseks või kompostiks. Aga ei saa ka lihtsalt muuta ühte arvu seaduses, öelda, et nüüd on 24 kuud, arvestamata, milline võib olla selle aunas hoidmise mõju põhjaveele – ka seda tuleb arvestada. Võib-olla on vaja võtta mingeid meetmeid, võib-olla peab auna kuidagi niimoodi kaitsma, et virts ei leostuks põhjavette. See on see küsimus.

13:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem teile küsimusi ei ole. Kas kolleegidel on soovi avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole.

Eelnõu kohta on esitatud neli muudatusettepanekut ja me vaatame need läbi. Esimese muudatusettepaneku on esitanud Riigikogu liige Helir-Valdor Seeder, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta see arvestamata. Teise muudatusettepaneku on samuti esitanud Riigikogu liige Helir-Valdor Seeder, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada osaliselt. Kolmanda muudatusettepaneku on esitanud keskkonnakomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Neljanda muudatusettepaneku on samuti esitanud keskkonnakomisjon ja see on arvestatud täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 243 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

Aitäh, kolleegid! Me oleme tänased päevakorrapunktid edukalt läbinud. Istung on lõppenud. Kohtume jälle homme.

Istungi lõpp kell 12.56.